تەڭرىتاغ

2004 • 6

• ئاخىرقى كېمە • يول ئۇلارنى يىراق - يىراقلارغا ئاپىراتتى • شاگىرتىدىكى ستۇدېنتلار

• ئوچۇق خەتلەر • مۇھەببەت لېرىكىلىرىنى كۆپ يازىدىغان بوۋاي • ئاياللار شۇنداق دەيدۇ

ISSN 1004-1745

9 771004 174028 11

国际标准刊号：ISSN1004-1745 国内统一刊号：CN65-1012/I 邮发代号：58-83 零售价：6.00

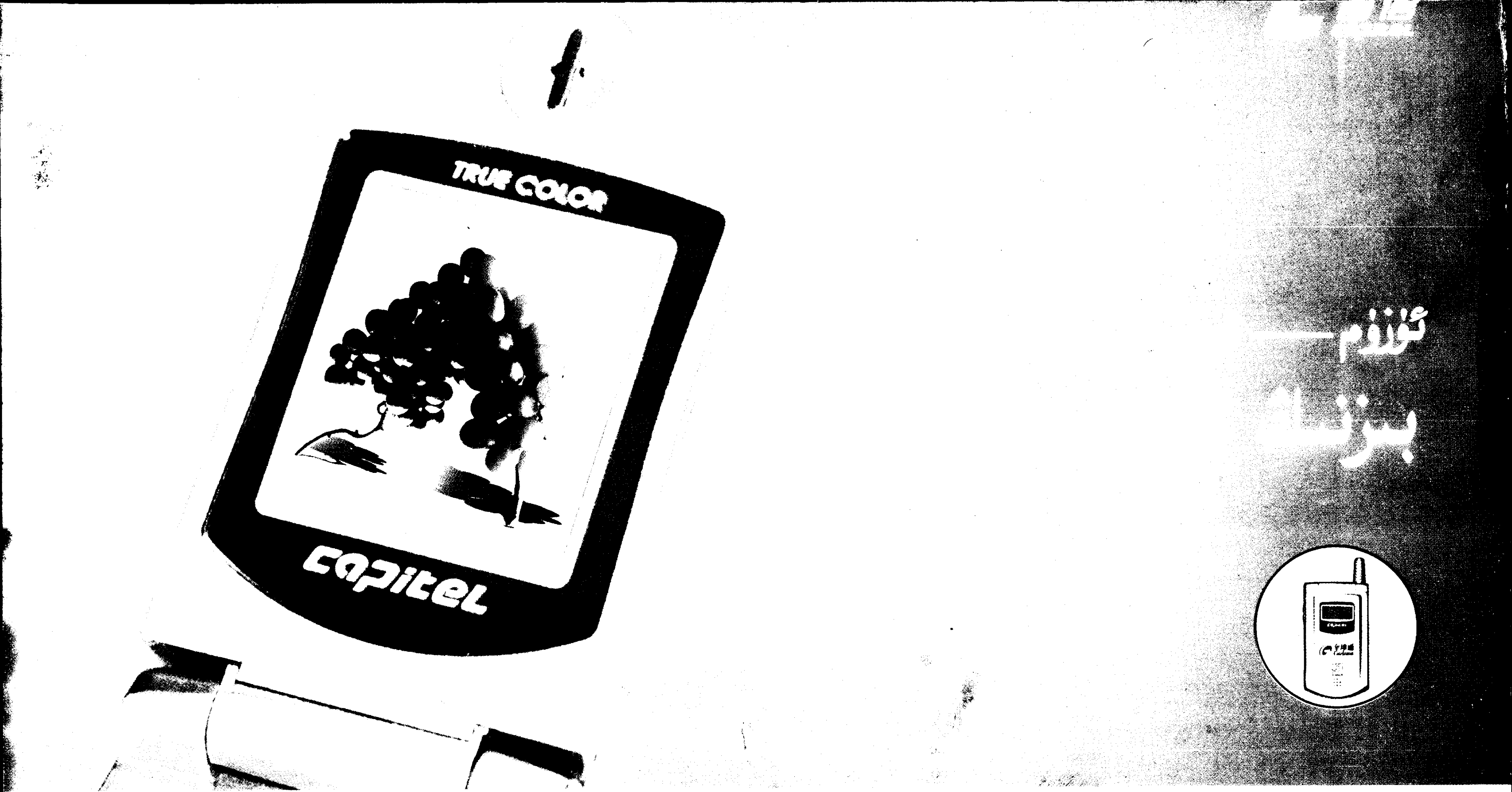

ئۇيغۇرچە يانفون دۇنياغا كەلدى، ئۇ شىنجاڭ كۆچمە خەۋەرلىشىش شىركىتىنىڭ سوۋغىسى

مۇتەخەسسىسلەر كۆپ يىل كۆڭۈل قويۇپ تەتقىق قىلىش ئارقىلىق سىزنى دەپ ئالاھىدە لايىھىلىگەن.

ئۇيغۇرچە يانفوننىڭ ئۇيغۇرچە ئىقتىدار كۆزنىكى، ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش-يوللاش، ئۇيغۇرچە قىسقا ئۇچۇر يوللاش ئىقتىدارلىرى سىزگە شاتلىق ئاتا قىلغۇسى.

1861 1860

www.xjmc.com

采智广告全面代理 2840226 2841226

قەدىمي ماكاندىكى هاياتلىق ئەلچىسى

تۇرپان ۋىلايىتى بويىچە « ئەڭ ياخشى يېزا - بازار دوختۇرخانىسى»نىڭ بىرى پىچان ناهىيە لۈكچۈن بازارلىق مەركىزىي خەلق دوختۇرخانىسى توغرىسىدا

دوختۇرخانىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى

دوختۇرخانا باشلىقى قادىر ئابدۇللا

بالنىست بۆلۈمى

لابوراتورىيە بۆلۈمى

دوختۇرخانىدىكى قىسمەن خادىملار

دوختۇرخانا دەرۋازىسى

چىش بۆلۈمى

دورا بۆلۈمى

لوكچۇنخانىدا

لۈكچۈن بازىرى پىچان ناهىيىسىنىڭ جەنۇبىغا ، ناهىيە بازىرىغا 40 كىلومېتىر ، تۇرپان شەھەرگە 60 كىلومېتىر كېلىدىغان جايغا جايلاشقان بولۇپ ، پىچان ناهىيىسىنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى دالانكارىز ، دىغار ۋە تۇيۇق يېزىلىرىنىڭ سىياسىي ، ئىقتىساد ، سەھىيە ، مەدەنىيەت ، قاتناش مەركىزى . لۈكچۈن مەركىزىي خەلق دوختۇرخانىسى پىچان ناهىيىسىدىكى 10 يېزا - بازار دوختۇرخانىسى ئىچىدە ھەممىدىن چوڭى بولۇپ ، بۇ دوختۇرخانىغا يەنە 10 كەنت دوختۇرنىسى قارايدۇ . دوختۇرخانىدا جەمئىي 132 نەپەر خادىم بار بولۇپ ، بۇلارنىڭ 117 نەپىرى ئۇيغۇر ، 14 خەنزۇ ، بىرى خۇيزۇ . دوختۇر- خانىنىڭ ئومۇمىي كۆلىمى 45 مو ، قۇرۇلۇش كۆلىمى 7000 كۋادرات مېتىر . بۇ دوختۇرخانىدا بالنىست بۆلۈمى ، ئامبۇلا- تورىيە بۆلۈمى ، تۇغۇت بۆلۈمى ، ئالدىنى ئېلىش بۆلۈمى ، ئاياللار ساقلىقى بۆلۈمى ، مالىيە بۆلۈمى ، جۇڭيى بۆلۈمى ، مەنىۋى مەدەنىيەت ئىشخانىسى ، دورا زاۋۇتى ۋە ئارقا سەپ بۆلۈملەر قاتارلىق بۆلۈملەر تەسىس قىلىنغان بولۇپ ، ئۈس- كۈنىلىرى خىل ، داۋالىشى قۇلايلىق . زامانىۋى دوختۇرخانىلاردا بولۇشقا تېگىشلىك ئاساسىي ئەسلىھەلەر ئاساسەن تولۇق ھازىرلانغان.

بۇ دوختۇرخانا دوختۇرخانا ئىشلىرىدىكى قابىل باشلامچى ، تەدبىركار ئىسلاھاتچى ، مەسئۇلىيەتچان دوختۇرخانا باشلىقى قادىر ئابدۇللانىڭ باشلامچىلىقىدا تەدرىجىي ھالدا كىچىكلىكتىن چوڭلۇققا ، ئاجىزلىقتىن كۈچلۈكلۈككە ئايلاندى . دوختۇرخانىدىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىجىل - ئىناق بولۇپ ، دوختۇرخانا باشلىقىنى مەركەز قىلغان رەھبەرلىك تەشكىلىنىڭ ئەتراپىغا زىچ ئۇيۇشۇپ ، تۆرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى يولغا قويۇپ ۋە ئاڭلىق ئىجرا قىلىپ ، كەسىپتە دا- ۋاملىق يۇقىرى ئۆرلەپ ، بىمارلارغا ئىللىق مۇئامىلە قىلىش ، كەڭ دېھقان - چارۋىچىلار قەلبىدە بىر زامانىۋى ، ئىللىق دوختۇرخانا ئوبرازىنى نامايان قىلدى . 2004 - يىلى بۇ دوختۇرخانا ۋىلايەت بويىچە «ئەڭ ياخشى يېزا - بازار دوختۇر- خانىسى»نىڭ بىرى بولدى . ناهىيە بويىچە «تۆت ياخشى پارتىيە ياچېيكىسى» دېگەندەك ناملارغا ئېرىشتى . دوختۇرخانا باشلىقى قادىر ئابدۇللا يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلار تەرىپىدىن بىر نەچچە قېتىم «ئىلىم - پەنگە تۆھپە قوشقان پەن - تېخنىكا خادىمى» بولۇپ تەقدىرلەندى.

پىچان ناهىيە لۈكچۈن مەركىزىي خەلق دوختۇرخانىسىدىكى بارلىق خادىملار ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بارلىق دوختۇر - سېسترالارغا يېڭى يىللىق ۋە ھېيتلىق سالام يوللايدۇ.

ئىدىقۇت باغرىدىكى ساقلىق ئەلچىسى

تۇرپان ۋىلايىتى بويىچە «ئەلا ياخشى يېزا ـ بازار دوختۇرخانىسى»نىڭ بىرى پىچان ناھىيە لەمجىن بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسى توغرىسىدا

دوختۇرخانىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى

دوختۇرخانا باشلىقى يۈسۈپ ھۆسەن

پىچان ناھىيە لەمجىن بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسى 1956 ـ يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، ھازىر 102 نەپە
خادىم بار. بۇلارنىڭ ئىچىدە دوختۇر 47 نەپەر، سېسترا 40 نەچچە نەپەر، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۋانى با
خادىم ئۈچ نەپەر، تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇنۋانى بارلار 70 نەپەر. دوختۇرخانىدا كەسپىي بۆلۈملەردىن تاشقى
كېسەل بۆلۈمى، ئىچكى كېسەل بۆلۈمى، بالىلار بۆلۈمى، بەش ئەزا بۆلۈمى، ئېغىز كېسەللىكلىرى بۆلۈمى
ئۇيغۇر تېبابەت بۆلۈمى، ئوپېراتسىيە بۆلۈمى، رېنتگېن بۆلۈمى، B چاۋ بۆلۈمى، لابوراتورىيە بۆلۈمى قاتارلىق
بۆلۈملەر تەسىس قىلىنغان. بۇ دوختۇرخانىنىڭ ھەرقايسى كەنتلەردە يەنە 12 شۆبە دوختۇرخانىسى بار
دوختۇرخانا كۆلىمى 33 مو.

دوختۇرخانا ئىشلىرىدىكى قابىل باشلامچى، مەسئۇلىيەتچان رەھبەر يۈسۈپ ھۆسەننى مەركەز قىلغان
رەھبەرلىك كوللېكتىپنىڭ باشلامچى بولۇشى تۈرتكىسىدە بۇ دوختۇرخانا ھەرخىل قائىدە ـ تۈزۈملەرنى
دوختۇر ـ سېسترالار ۋە بۆلۈملەرگىچە بىرمۇ بىر ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ناھىيە بويىچە كەسپىي ۋە سەھىيە خىزمە
تىدە ھەر يىلى «مۇنەۋۋەر ئورۇن» بولدى. 2002 ـ يىلى «ۋىلايەت بويىچە ئەلا ياخشى يېزا ـ بازار دوختۇر
خانىسى»نىڭ بىرى بولدى. دورا باشقۇرۇش خىزمىتى ۋىلايەت بويىچە ئۆدا ئىلغار باھالىنىپ، 2001 ـ يىلى
ۋىلايەت بويىچە دورا باشقۇرۇش نەق مەيدان يىغىنى مەزكۇر دوختۇرخانىدا ئېچىلدى. بۇ دوختۇرخانا ھازى
يېقىنچە ھەمكارلىشىپ داۋالىنىشنى تولۇق ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، يېزىدىكى بارلىق دېھقان ـ چارۋىچىنىڭ شاپا
ئەتچىسىگە ئايلاندى.

كەسپىچان دوختۇر ـ سېسترالار

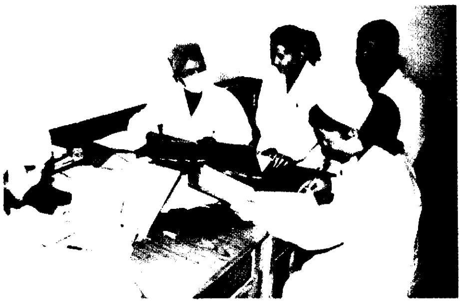

ئاياللار بۆلۈمىدىكى دوختۇر ـ سېسترالار

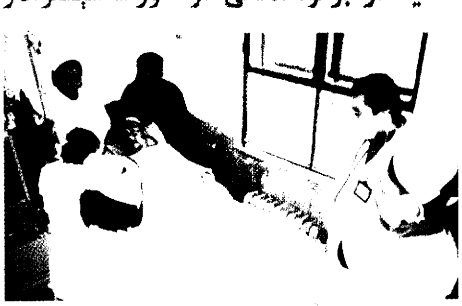

ئۇلارنىڭ بارلىقى بىمارلار ئۈچۈن

مەسئۇلىيەتچان دوختۇرخانا خادىملىرى

لابوراتورىيە بۆلۈمىدىن بىر كۆرۈنۈش

تەڭرىتاغ

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت،
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

2004.6

(ئومۇمىي 107- سان)

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى چىقاردى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى

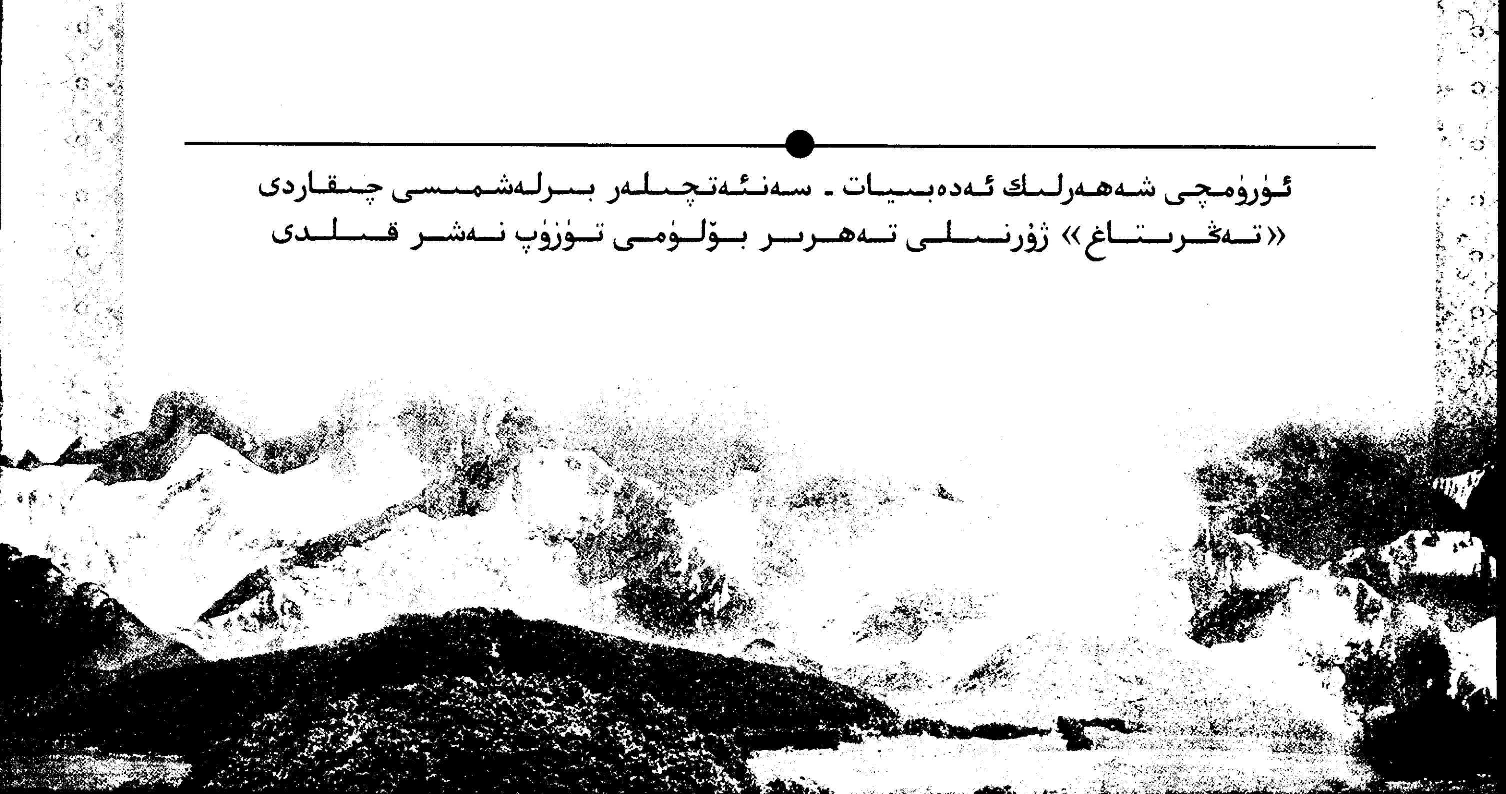

تەڭرىتاغ

مۇندەرىجە

تۇرمۇش تەسۋىرلىرى

4	ئاخىرقى كېچە (ھېكايە)	ئابدۇكېرىم قادىر
104	ھەسرەت (ھېكايە)	ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر
78	سالام ، ئەي تۇرمۇش (نەسر)	بەگمەت يۈسۈپ
15	مېنىڭ قوشنام (ھېكايە)	غەيرەت ئاسىم
112	تەشەككۇر (ئەدەبىي خاتىرە)	يى مېلىڭ

«ئاقىول» نامىدىكى مۇكاپاتلىق ئەسەرلەر

31	شېئىردىكى گۈڭگا گۈزەللىك (ماقالە)	ھاياتنىيوس مۇھەممەت
39	شائىر ۋە تەپەككۇر ھوقۇقى (ماقالە)	راخمانجان ئاۋۇت ئۆزھال
66	شېئىرىيەت ۋە جەمئىيەت (ماقالە)	خۇدابەردى ئابدۇللا
28	شائىر ، شېئىر ۋە ئوقۇرمەن (ماقالە)	نۇرمۇھەممەت ياسىن ئۆركشى
37	شېئىرغا كىرىش (ماقالە)	ئەنۋەرجان سادىق كۆكنۇر
20	شېئىرلار	مۇختەر داۋۇت ، قۇربان ئابلىمىت قاتارلىقلار

نەشرىيات باشلىقى :
ھەبىبۇللا مۇھەممەت
باش مۇھەررىر :
پولات ھېۋزۇللا

مەسئۇل مۇھەررىر : **ئەركىن نۇر**
بۇ سانىنىڭ مۇھەررىرلىرى: **ئەكبەر سالىھ ، ئىمىرھەسەن مەخمۇت**
مەسئۇل كوررېكتور : **خەلچەم ئابلىمىت**
ئىشخانا خادىمى : **سەنەۋەر ئۆمەر**
مەسئۇل تارقاتقۇچى : **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

主管:乌鲁木齐市文联　　主办:《天尔塔格》杂志社

بازار

89 پۇل ئۇلارنى يىراق ـ يىراققا قاتراتتى (ئەدەبىي ئاخبارات) .... زۇ زىڭجىي

ياشلىق

60 شاڭخەيدىكى ستۇدېنتلار(ئەدەبىي خاتىرە) .... بىلقىز تاھىر
101 سۆيگۈ تارىخى (نەسر) .... بەگمەت يۇسۇپ
81 ئىزھار قىلىنمىغان سۆيگۈ (ھېكايە) .... نۇرمۇھەممەت ياسىن ئۆركىشى
111 مەن يازغۇچى بولىمەن (ئەدەبىي خاتىرە) .... رازىيە مۇھەممەت

ئوچۇق خەتلەر

97 مۇختار بۇغراغا ئوچۇق خەت .... ئابدۇراخمان ئىسمايىل

ئەدەبىيات ھەققىدە پاراڭ

49 مۇھەببەت لېرىكىلىرىنى كۆپ يازىدىغان بوۋاي .... مۇسا ئەھەد

جەمئىيەت ھەققىدە پاراڭ

84 بالىلاردا مېنىڭ غېمىم (ئەدەبىي خاتىرە) .... ھەبىبۇللا رەجەپ

ئاياللار كۆڭلى

43 ئايال شۇنداق دەيدۇ (ئەدەبىي خاتىرە) .... ھاياتنوپۇس مۇھەممەت

مۇقاۋىدا: يىپزىلىقلار ئۆتكۈر نىجات فوتوسى

ئادرېس : ئۈرۈمچى شەھىرى شەرقىي شىخۇڭ يولى 52 ـ نومۇر
地址: 乌鲁木齐市西虹东路 52 号
تور ئادرېس : http:// www. tangritagh. net E – mail: editor@ tangritagh. net
تېلېفون : 4658897 ، 4696807 ـ 0991 پوچتا نومۇرى : 830063
ئۈرۈمچى لۇگىيىدا باسما مۇلازىمىتى چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ (782 ـ خەت ساندۇقى)
خەلقئارادا بىرلىككە كەلگەن نومۇرى : ISSN1004– I745
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن نومۇرى : CN65– 10012/ I
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى : 83 ـ 58 پارچە سېتىلىشى : 6.00 يۈەن

ئاخىرقى كېمە

(ھېكايە)

ئابدۇكېرىم قادىر

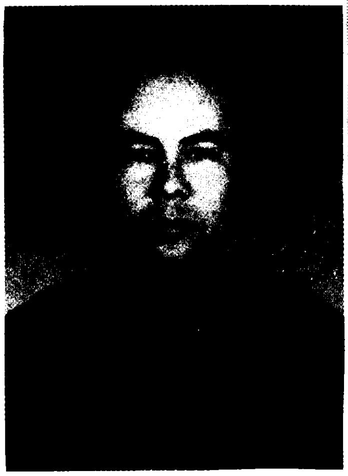

مۇھەررىردىن: جەنۇبىي شىنجاڭ يېزىلىرى ۋە دېھقانلار تۇرمۇشى تېما قىلىنغان بىرقاتار ھېكايىلىرى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە قايتا كىرگەن ياش يازغۇچى ئابدۇكېرىم قادىر 1969 ـ يىلى يەكەن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان . 1989 ـ يىلى قەشقەر مالىيە ـ سودا مەكتىپىنىڭ بوغالتىرلىق كەسپىنى پۈتتۈرگەن . 1999 ـ يىلى ئۆزلىگىدىن ئۆگىنىپ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇيغۇر تىل ـ ئەدەبىياتى كەسپىنىڭ تولۇق كۇرسىنى تاماملىغان . ھازىر يەكەن ناھىيىلىك ئامانەت ـ قەرز ھەمكارلىق بىرلەشمە كوپېراتىپىدا كاتىباتلىق ، تەشۋىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانماقتا .

ئابدۇكېرىم قادىر 1989 ـ يىلى «يەكەن گېزىتى»دە ئېلان قىلىنغان «ئۈمىدلىك گىياھ» ناملىق نەسرى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە كىرگەن بولۇپ ، شۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللاردا 70 پارچىدىن كۆپرەك ھېكايە ، نەسرى ئېلان قىلىنغان . 2004 ـ يىلى ئۇ قولىغا قايتا قەلەم ئېلىپ «ئۈجمە پىشىشقى» ، «كونا كوچا» . «تاز قوچقار» قاتارلىق سەككىز پارچە ھېكايىسىنى «يېڭى قاشتېشى» ، «قەشقەر ئەدەبىياتى» ، «تەڭرىتاغ» قاتارلىق ئەدەبىي ژۇرناللاردا ئارقا ـ ئارقىدىن ئېلان قىلدۇردى ۋە بۇ ئەسەرلىرىنىڭ بەدىئىيلىكى ، قۇرۇلمىسىنىڭ پۇختىلىقى ، تىلىنىڭ ئاۋامغا يېقىنلىقى بىلەن ئوقۇرمەنلەر ئارىسىدا ياخشى ئىنكاسلارنى قوزغىدى .

ئابدۇكېرىم قادىر يەنە ئۆزىنىڭ يېقىندىن بېرى يازغان ھېكايىلىرى كىرگۈزۈلگەن «دولقۇنلۇق تارىم» ناملىق توپلىمىنى نەشرىياتقا تاپشۇردى . بىز ئۇنىڭ كېيىنكى ئەدەبىي ئىجادىيىتىگە تېخىمۇ يېڭى يۈزلىنىش ، مول نەتىجە ۋە ئىزچىل قەدەم تىلەپ . «ئاخىرقى كېمە» ناملىق ھېكايىسىنى ئوقۇرمەنلەرگە سۇندۇق .

كۆۋرۈك پۈتەي دەپ قالدى . بۇ سۇرلۈك دولقۇنلار ئايرىپ تۇرغان ئىككى قىرغاقنى تۇتاشتۇرىدىغان ئاخىرقى پەيتلەر ئىدى.

كېمە شاخلاپ تۇرغان سۆگەت تۈۋىدىكى سېلىقتىن ئايرىلدى . يەڭلىرى تۈرۈلگەن ، بىلەك مۇسكۇللىرى كۆپۈپ چىققان كېمىچى يىگىتلەر سۇ قايناملىرى ئىچىگە خادا سالدى . كېمە ئاستا ـ ئاستا قىرغاقتىن يىراقلاشتى . چېھرى قىزغۇچ مىس رەڭدە تاۋلىنىپ تۇرغان ئاق ساقال كېمىچى لۆمشۈپ تۇرغان دولقۇنلار ئىچىدە گىرۋەكلىرىگىچە سۇغا چۆكۈپ ، قارشى قىرغاققا قاراپ ئاستا سىلجىۋاتقان كېمىنىڭ باش ـ ئايىغىغا ، دەريا دولقۇنلىرىغا قاراپ خېلى خاتىرجەم بولدى . كۆڭلى جايىغا چۈشتى . كېمە ئاساسەن تەكشۈك ھالەتتە ئېقىنغا كىرگەنىدى.

كىچىك دولقۇنلار بىلەن تىركىشىۋاتقان كېمە ئۇن يەتكۈسىز يىراقتا گىرىمسەن كۆرۈنۈپ تۇرغان قىرغاققا قاراپ سىلجىدى . شۇ تاپتا دىققەت بىلەن قارىغاندا ، ئېغىر كېمە ئالدىغا سىلجىشتىن بەكرەك ، ئاستىدا ئۆركەشلەۋاتقان كىچىك دولقۇنلارنىڭ يۆلىنىشى بويىچە ئاياغقا ئېقىپ كېتىۋاتاتتى . كېمە ئۈستىدە تۇرۇپ ئۆزىنى دەريا دولقۇنلىرى ئىچىگە سىڭىپ كىرىپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىشىۋاتقان يولۇچىلار ئەندىشىلىك تۇيغۇسىنى يوشۇرالمىغان بىلەن ، كېمىچى بۇنىڭغا كۆنۈك . دەريادا كېمىچىلىك بىلەن ئۆتكەن يېرىم ئەسىرلىك ھايات ئۇنى ھەممىگە كۆندۈردى . ئۇ بىلىقچى قۇشتەك كېمىنىڭ ئالدى تۇمشۇقىغا قونۇپ ئولتۇرۇپ ئۆركەشلەپ ئېقىۋاتقان دولقۇنلارغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ خىيالغا چۆككەنىدى...

كۆۋرۈك پۈتەي دەپ قالدى . ئەتە كۆۋرۈكتە قاتناش

باشلانسىلا ، كېمىنىڭ ، ياق ، كېمىچى بوۋاينىڭ ئۆمۈرلۈك بۇرچى ئاخىرلىشىدۇ . ئەمدى ئۇ دەريا بىلەن ، دەريا بويى بىلەن خوشلىشىدۇ . گۈلبېلىق بىلەنمۇ خوشلىشىدۇ...

— گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! — بوۋاينىڭ ئېسىگە چېھرى سۈزۈك ، قوشۇما قاش چىرايلىق قىز كېلىشى بىلەن كېمىنىڭ تۇمشۇقىدا ئولتۇرغان يېرىدىن ئىختىيارسىز تۇرۇپ كەتتى . ئۇنسىز نىدالار دەريا دولقۇنلىرىنى تىترەتتى...

— گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! — دەريا بويى ئەنسىز ئاۋازلار ، دولقۇنلار زەرب بىلەن ئۇرۇلۇۋاتقان قىرغاقنى بويلاپ يۈگۈرۈشلەر بىلەن ئۆرە ـ تۆپە بولدى . ئۈستۈبېشى كىيىم ـ كېچەكلى چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن تەمبەلغىنە يىگىت قىرغاقنى بويلاپ نەچچە ئون چامدام يەرگىچە يۈگۈردى . سۇغا چىلىشىپ تۇرغان بادام دوپپىسىنى ، ئاق خەسە خالتا كۆڭلىكىنى سېلىپ تاشلاپ ، كۆك خادانى تامبىلى بىلەنلا دەرياغا سەكرىدى . دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدە بىر چۆكۈپ ، بىر لەيلەپ كۆرۈنمەي قالغان قىزنى نىشانلاپ غۇلاچ تاشلىدى...

— گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! — دەريا بويىدا ، نېرە تارتىپ ئۆركەشلەۋاتقان سۇ يۈزىدە ئەكس سادالار ياڭرىدى . ھۆركىرىگەن دولقۇنلار بىلەن ئېلىشىپ دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا قاراپ ئۈزۈپ كېتىۋاتقان يىگىت «گۈلبېلىق ، گۈلبېلىق» دەپ نىدا قىلغىنىچە قىزنى ئىزدىدى . ھەريان ئۈزدى . دولقۇنلار قوينىدا بىر كۆرۈنۈپ ، بىر كۆرۈنمەي ئۈزۈپ كېتىۋاتقان يىگىت بارغانچە ھالسىزلاندى . قۇترىغان دولقۇنلار يىگىتنى ئۆز قوينىغا تارتتى . يىگىت دولقۇنلار ئۈستىدە غۇلاچ كېرىپ قىزنى تېپىۋېلىشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى . يىگىت ئەنە شۇنداق سۇ غۇلاچلاپ دولقۇنلار بىلەن ئېلىشىپ سۇ يۈزىگە لەيلەپ چىقىشقا ئۇرۇنۇۋاتقان بولسىمۇ ، لېكىن ھالسىزلىنىپ ماجالدىن كېتەيلا دېگەندى . دولقۇنلار بىلەن تىركىشىش ئۇزاق داۋاملاشتى . ئېقىپ كېلىۋاتقان لاي ـ لاتقىلار ، شاخ ـ شۇمبىلار ئىچىدە ھالسىزلانغان يىگىت بولالماي قالدى...

— گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! — يىگىت قىزنىڭ ئىسمىنى چاقىرغىنىچە كۆزىنى ئاچقاندا ، ئۆزىنى دەريا قىرغىقىدا كۆردى . بېشىدا ئاپئاق ساقال بىر بوۋاي قاراپ ئولتۇراتتى.

— يەنە كۆرىدىغان كۈنۈڭ بارئىكەن ئوغلۇم ، ئاخىر ھوشۇڭغا كەلدىڭ! — بىرۋاي ئاپتاپتەك كۈلۈپ يىگىتنى يۆلىدى . ساھىلدا تۇرۇپ سۈزۈلۈپ قالغان سۇ بىلەن ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزىنى يۇدى.

— بۇ... بۇ قەيەر؟ مەن نەگە كېلىپ قالدىم؟ — يىگىت ھالسىز كۆزلىرى بىلەن بوۋايغا تىكىلدى.

— بۇ يەرنى ئاياغ تۈگمەن دەيمىز ئوغلۇم . مەن مۇشۇ يەردىكى تۈگمەنچى، — بوۋاي يىگىتكە يۇمشاق تەلەپپۇزدا چۈشەندۈردى، — كەلكۈن كەپتۇ دەپ ئاڭلاپ دەريا بويىغا چىققانىدىم ، تاسادىپىي يىراقتىن لايداندا ياتقان بىرسىنى ئىلغا قىلغاندەك قىلدىم . يېقىنلاپ كېلىپ قارىسام لاي ـ لاتقىلار ئىچىدە ھوشسىز يېتىپسەن ، بېشىڭنى تۆۋەن قىلىپ قورسىقىڭنى مۇجىسام ، بىر تەڭنە دېگۈدەك سۇ ياندۇردۇڭ . دۇرۇت ئوقۇپ ھۆرۈپ چېكەڭنى ئۇۋۇلىدىم . بۇرنۇڭنىڭ ئاستىنى چىمدىپ ، ئاغزىڭدىن پۈۋلەپ نەپەسلەندۈردۈم . ئاخىر ھوشۇڭغا كەلدىڭ!

ئۆزىنىڭ ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالغانلىقىنى بىلگەن يىگىت ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرىنى بوۋايدىن ئۈزۈپ دەريا ساھىلىغا ، تېخىچە نەرە تارتىپ ئېقىۋاتقان دەريا دولقۇنلىرىغا نەزەر تاشلىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى گۈلبېلىقنى ئىزدەيتتى.

— تەشۋىشلىك كۆزلىرىڭدىن جۇدالىق دەردى چىقىپ تۇرىدۇ ئوغلۇم ، كىمنىڭ پۇشتىسەن؟ قانداق بولۇپ بۇ قىسمەتكە دۇچار بولدۇڭ؟

يىگىت زۇۋان سۈرمىدى . دەريا بويىدا مەشۇقىنى سۇ دولقۇنلىرى يۇتۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇش ، جانىنى تىكىپ دولقۇنلار قوينىغا سەكرىگەن تۇرۇقلۇق ئۇنى قۇتقۇزالماسلىق ئېلىپ كەلگەن ئۆكۈنۈش ، ھەسرەت ئۇنى تەگسىز مۇڭغا مۇپتىلا قىلغانىدى . يىگىتنىڭ كەيپىياتىدىن ئازابلىق بىر كۈلپەتنى كۆرۈپ يەتكەن تۈگمەنچى بوۋاي ، قايتا گەپ سورىماستىن ئۇنى تۈگمەنگە تەكلىپ قىلدى . قۇياشنىڭ قارشى قىرغاقتا باش قويغانلىقىنى كۆرگەن يىگىت ئۈن ـ تىنسىز بوۋايغا ئەگەشتى.

يىگىت بۈك ـ باراقسان سۆگەت ، جىگدىلىك ئىچىدە تىنىمسىز غۇڭۇلداپ تۇرغان قەدىمىي تۈگمەندە قونۇپ قالدى . سىڭدۈرۈپ پىشقان كۆمەچ ، ئوتقا قاقلاپ پىشۇرۇلغان ئۆردەك كاۋىپى بىلەن غىزالىنىپ خېلى ماغدۇرىغا كەلدى . كۆڭلىنى پاراكەندىچىلىك ، تەقەززالىق تۇيغۇسى چىرماپ تۇرغاچقا ئەتىگەنلىك ناشتىدىن كېيىنلا بوۋاي بىلەن خوشلاشتى . قىرغاق بويلاپ ئېقىنغا قارشى

TANGRITAG LITERATURE

يورۇپ كېلىۋاتقان يىگىتنىڭ مېڭىسىنى ئاچچىق ئازاب چىرمىۋالغانىدى.

— گۈلبىلىق! گۈلبىلىق! نەدە سىز گۈلبىلىق؟! — ئۇ قىرغاقلارغا ئۇرۇلۇۋاتقان دەريا دولقۇنلىرىغا ھەسرەت، ئەلەم بىلەن كۆز تىكتى. ئېگىز ـ پەس قىرغاقتا مۇدۇرۇپ ـ مۇدۇرۇپ كېتىۋېتىپ دەريا قېنىغا، سۇ يۈزىگە ھەر بىر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارغا تىرمۇتىر قاراپ ماڭدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ھېلى دولقۇنلارنىڭ زەربىسىدىن سۇغا گۇمۇرۇلۇپ چۈشۈپ كېتىۋاتقان زىرائەتلەر، ھېلى يىلتىزىدىن قومۇرۇلۇپ ئېقىپ كېتىۋاتقان دەل ـ دەرەخلەر، ھېلى لايدان بولۇپ قالغان ساھىللار ئايان بولاتتى...

— گۈلبىلىق! گۈلبىلىق! — يولىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان يىگىت تۇيۇقسىز تووۇلغىنىچە دەريا ساھىلىدىكى لايدانغا قاراپ يۈگۈردى. ئۇ يىراقتىن پىلتىڭلاپ تۇرغان بىرنەرسىنى ئىلغا قىلغانىدى. ئاھ، كۈمۈش تەڭگىدەك پارقىراپ تۇرغان ياپراقچىلار گۈلبىلىقنىڭ تاۋار كۆڭلىكىنىڭ گۈللىرىغۇ! ئۇنىڭمۇ كۆرىدىغان كۈنى، يەيدىغان رىزقى تۈگىمەپتىكەن، تەگرىم ئىككىمىزنى ئايرىماپتۇ. بىز ئاخىر... — ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلگەن يىگىت گۈلبىلىققا ئۆزىنى ئاتتى... يىگىت كۆزىنى ئاچقاندا ئۇنىڭ ئالدىدا قاسراقلىرىدىن گۈلبىلىقنىڭ تاۋار كۆڭلىكىدەك نۇر چېچىلىپ تۇرغان چوڭلا بىر بېلىق پىلتىڭلاپ ياتاتتى.

— گۈلبىلىق! گۈلبىلىق! ئاھ، مېنىڭ گۈلبىلىقىم! — يىگىت بېلىقنى ئاۋايلاپقىنە قۇچىقىغا ئالدى. دەريا دولقۇنلىرى لايدانغا سۈرۈپ چىقارغان بېلىق ئاغزىنى كامارەك ئېچىپ سۇسىراپ ئۆلۈم خەۋپىدە تۇراتتى. شۇ تۇرقىدا يەنە بىرنەچچە مىنۇت تۇرسىلا شەك ـ شۈبھىسىز جان ئۈزەتتى.

— گۈلبىلىق! گۈلبىلىق! خەير ـ خوش، ئامان بولۇڭ گۈلبىلىقىم... — يىگىت نىدا قىلغىنىچە دەرياغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، بېلىقنى دولقۇنلار ئىچىگە قويۇۋەتتى...

كۆۋرۈك پۈتەي دەپ قالدى. بۇ سۈرلۈك دولقۇنلار ئايرىپ تۇرغان ئىككى قىرغاقتىكىلەرنىڭ خاتىرجەم قول تۇتىشىدىغان ئاخىرقى پەيتلىرى ئىدى.

كېمە قىرغاقتىن يىراقلىشىپ ئېقىننىڭ تېزلەشكەن نۇقتىسىغا يېقىنلاشتى. بوۋاي پاراستى، كۈچىنى ئىشقا سېلىپ خادا سىيرىۋاتقان يىگىتلەرگە قاراپ قويۇپ يەنە دەريا دولقۇنلىرىغا نەزەر تاشلىدى.

... شۇ كۈنى ئۇنىڭ گۈلبىلىق بىلەن تويى بولغانىدى. ئۇششاق تەڭگە گۈللۈك كۈمۈش رەڭ تاۋار كۆڭلەكنى كىيىپ، ئاجايىپ چىرايلىق بولۇپ قالغان گۈلبىلىق بەئەينى رەڭدار ئالتۇنبېلىققىلا ئوخشاپ قالغانىدى.

يىگىت كۈنپېتىش دەريا بويىدىكى سۇنغان بىر ئالتۇن چايقىغۇچى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. كىچىكىدىنلا دەريادا ئۈزۈپ يۈرۈپ بېلىقلار بىلەن بىللە ئويناپ چوڭ بولغاچقا، بېلىقنى قەۋەتلا ياخشى كۆرەتتى. بېلىق تۇتقان، بېلىق گۆشى يېگەن ئادەمگە چىش ـ تىرنىقىغىچە ئۆچ ئىدى...

شۇ كۈنى كۈنچىقىش دەريا بويىدىكى ئۆيىدىن ئوتقاشتەك گىلەمگە ئولتۇرغۇزۇلۇپ كۆچۈرۈلۈۋاتقان كېلىنچەك يەڭگىلىرى بىلەن كېمىگە چىقىرىلدى. ھەممىدىن ئاۋۋال كېمىگە چىقىپ بولغان يىگىت، كۈن چۈشتىن قايرىلغاندا ئۇلغىيىپ قالغان دەريا سۈيىگە قاراپ خاتىرجەمسىزلىك بىلەن گۈلبىلىققا، ئۇنى قولتۇقلاپ ئولتۇرغان يەڭگىلىرىگە بىر قارىۋالدى. كۆڭلىدە بولسا «ياراتقان ئىگەم ئۆز پاناھىدا ساقلا» دەپ ئۆز كۆڭلىنى ئۆزى ئاۋۇندۇردى.

قىز كۆچۈرگۈچىلەر بىلەن ئېغىرلاشقان كېمە ئۆز ئىشىغا پىشقان كېمىچىنىڭ شاگىرتلىرىنى ماسلاشتۇرۇشى بىلەن دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى لۆمشۈپ ئېقىۋاتقان تېز ئېقىندىنمۇ ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كەتتى. گىرۋەكلىرىدىگىچە سۇغا چۆكۈپ لەپەڭشىپ كېتىۋاتقان كېمىگە قاراپ، قورققىنىچە بىر ـ بىرىنى مەھكەم قۇچاقلىشىپ تۇرغان كېلىن كۆچۈرگۈچىلەر «ئۇھ» دەپ ئېغىر تىنىشاتتى. شۇ ئەسنادا كۈنپېتىش قىرغاققا يېقىنلاشقان كېمە نېمىگىدۇر پۇتلاشقاندەك قىلدى. گەۋدىسى يېرىم چۆرۈلۈپ، ئالدى تۇمشۇقى ئېقىنغا توغرىلىنىپ توختاپ قالدى. قارىغاندا كۆچلۈك ئېقىندىن ئۆتكىچە ئاياغ تەرەپكە مۆلچەردىكىدىن بەكرەك سۈرۈلۈپ كەتكەن كېمە تېيىز يەرگە كېلىپ پېتىۋالغاندەك قىلاتتى.

— سەكرە! — دېدى ناسۇال قاپىقىنى كۆتۈرۈۋالغان كېمىچى كېمىدىكىلەرگە زەردىلىك قاراپ، — يۈك ئېشىپ كەتتى دېسەم ئۇناشمايسەن، مانا ئەمدى كېمىنىڭ ئالدى يەنە كەلكۈنگە توغرىلىنىپ قالدى. سەكرە! تۇخۇمدا ئولتۇرغۇزۇپ قويغاندەك بىزنىمۇ ئولتۇرۇشماي!

كېمىدىكىلەر ئۆرە ـ تۆپە بولۇشۇپ كەتتى. ئاياللار، باللار قىيا ـ چىيا قىلىشىپ يىغلاشقا باشلىدى. ئەرلەر قىرغاق تەرەپكە ئۆزىنى ئېتىپ سۇغا سەكرەشكە باشلىدى.

ئايالLارمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ھۆركىگەن قوي پادىسىدەك ھەريان تىپىرلاشقا باشلىدى.

ــ ئايالLار قوزغالماڭلار ، جىم تۇرۇڭلار! ــ قىرغاققا چىقىپ بولغان كىمدۇر بىرى كېمىدىكىلەرگە قاراپ توۋلىدى . بۇ يېقىنلىشىپ قالغان ۋىسال پەيتلىرىدە قىردىن كۆزىنى ئۈزمەي تۇرغان يىگىتنىڭ ئاۋازى ئىدى . ئۇ ئاللىقاچان سۇ غۇلاچلاپ قىرغاققا چىقىپ ، كېمىچى يىگىتلەر بىلەن كېمە تارتىدىغان ئارقانى قولغا ئېلىۋالغان بولۇپ ، بار ئامالى بىلەن كېمىنى قۇتقۇزۇپ قېلىشنىڭ يولىنى قىلىۋاتاتتى . ئەمما شۇ غۇلغۇلىچىلىقتا كىمدۇر بىرى يەنە توۋلىدى:

ــ سەكرە!

ــ پۇلتۇك! ــ پاتىپاراقچىلىقتا شۇنداق بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپ ، كەچكى شەپەق نۇرىغا چۆمگەن دەريا يۈزىدە بېلىق قاسراقلىرىدەك ئۇششاق تەڭگە گۈللۈك كۆمۈش رەڭ بىر سىماھ كۆز چاقنىتىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

ــ گۈلبېلىق! ــ ئارقانى تۇتقىنىچە قىزدىن كۆزىنى ئۈزمەي تۇرغان يىگىتنىڭ قولىدىكى ئارقان بوشاپ كەتتى . قىزنىڭ دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدە غايىب بولغانلىقىنى كۆرگەن يىگىت ئاچچىق نالە قىلدى . ئاشۇ دەملەردە «سەكرە!» دېگەن ئاۋاز بىلەن يۈزى يېپىقلىق گۈلبېلىق دەرياغا سەكرىگەنىدى . قىز قىرغاق تەرەپكە ئەمەس ، دولقۇن ياساپ كېتىۋاتقان ئېقىنغا سەكرەپ قالغانىدى.

كۆزنى يۇمۇپ ــ ئاچقۇچە بىر چۆكۈپ ، بىر لەيلىگىنىچە كېمىدىن يىراقلاپ كېتىۋاتقان قىز ئېقىننىڭ ئوتتۇرىغا يېقىنلاپ قالدى . پاتىپاراقچىلىقتىن پەيدا بولغان قورقۇنچ ئۇنى شۇنداق ئازدۇرغانىدى.ۋايجان ــ ۋايىيەي ، قىيا ــ چىيا ئاۋازلار بىلەن تولغان دەريا بويىدا يىگىت ئۆزىنى دولقۇنلار قوينىغا ئاتتى...

كۆۋرۈك پۇتەي دەپ قالدى . بۇ غوللۇق بېتون تۈۋرۈكلىرى سۇ ئىچىدە مەزمۇت پۇت تىرەپ تۇرغان چوڭ كۆۋرۈك ئىدى.

كېمە كۈچلۈك دولقۇنغا يېقىنلاشتى . يىگىتلەر ــ بوۋاينىڭ شاگىرتلىرى مەزمۇت خادا سىيرىپ كېمىنىڭ ئالدى ــ كەينىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ نىشانغا خاتىرجەم ئاتلاندى.

يىگىت شۇ كۈنى تۈگمەنچى بوۋاي بىلەن خوشلىشىپ قىرغاقنى بويلاپ ماڭغانچە ، دەريانىڭ كۈنچىقىش تەرىپىگە ــ گۈلبېلىقنىڭ ئۆيىگە كەلگەندە ، ئۆيىنى مۇسىبەت قاپلىغانىدى . كۈنپېتىشقا ئۈزاپ كەتكەن كېمىدە يۈز بەرگەن پاجىئەدىن خەۋەر تاپقان كۈنچىقىش دەريا بويى ھەسرەت ــ نادامەت ئىچىدە ياش تۆكمەكتە ئىدى . دەريا ئىچىدىن قىزنى ئىزدىگۈچىلەرمۇ ئۈمىدسىزلەنگەن ، ئىشەنچىسىنى يوقاتقانىدى . تەقدىرنىڭ رەھىمسىزلىكىگە ئېچىنغان يىگىتنىڭ ئاچچىق رېئاللىققا تەن بەرگۈسى كەلمەيتتى . ئۇ يىغا ــ زار قىلىشىۋاتقانلاردىن ئايرىلىپ ، شۇ ئەتراپتىن بىر تۇلۇم تاپتى . تۇلۇمغا يەل بېرىپ دەرياغا سالدى . يىگىت ھۆركىرەپ تۇرغان دولقۇنلارغا سەۋدايىلارچە پالاق ئۇرۇپ قارشى قىرغاققا ــ كۈنپېتىش دەريا بويىدىكى ئۆزىنىڭ ئۆيى تەرەپكە ئۆتتى . كۈنپېتىشتىمۇ شۇ ھازا.

ــ گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! ــ يۈرەك ــ باغرى لەختە ــ لەختە قان بولغان يىگىتنىڭ ھەسرەتلىك نىداسى كەلكۈن قىرغاقلارغا ئۆزىنى ئۇرۇۋاتقان دەريادا ئەكس سادا پەيدا قىلدى . يىغىدىن نېمە چىقىدۇ؟ ئۇ ئاتا ــ ئانا ، ئۇرۇق ــ تۇغقانلىرىدىن ئايرىلىپ دەرياغا يېنىپ كىردى . تۇلۇم بىلەن تەرەپ ــ تەرەپكە ئۈزۈپ يۈرۈپ ئۆزىنى داغدا قويۇپ دولقۇنلار قوينىدا غايىب بولغان مەشۇقىنى ئىزدەپ يىراقلارغا كەتتى.

ــ ئاھ خۇدا ، ئادەمگە شۇنداق كۈنىنىمۇ سالامسەن؟! ــ يىگىت دەريا دولقۇنلىرىنى تىترەتمەكچى بولغاندەك غەزەپ بىلەن نەرە تارتتى، ــ گۈلبېلىق تېخى كېمىگە چىقىشنىڭ ئالدىدىلا ھالال لەۋزى بىلەن مېنىڭ ئەمرىمنى قوبۇل كۆرۈپ ، تۇزغا چىلانغان نانىنى ھاياجان بىلەن يۇتقانىدىغۇ! نۇرغۇن باھار ــ يازلار بويانىدا ئىككىمىز دەريانىڭ ئىككى قىرغىقىدا مۆڭلىنىپ ئولتۇرۇپ شوخشۇپ ئېقىۋاتقان دەرياغا ، پىلتىڭلاپ سۇ يۈزىگە ئوخچۇپ چىقىۋاتقان بېلىقلارغا قاراپ يۈرەك سۆزلىرىمىزنى ئېيتىشقان ئەمەسمىدۇق! يازنىڭ سالقىن ، ئايدىڭ ئاخشاملىرىدا دەريانىڭ شارقىراشلىرىدىن مۇڭ پەيزىگە چۆمگەن دەريا ساھىلىدا ئولتۇرۇپ ئاينىڭ چىرايلىق جامالىغا قاراپ نېمىلەرنى دېيىشمىگەنىدۇق! ئاھ ، گۈلبېلىق! گۈلبېلىقىم ، ۋەسلىڭىزگە تەلمۈرۈپ دەريا بويىدىكى نەم يەرگە يۈرىكىمنى يېقىپ ياتقان ئاشۇ تەشنا باھار ، نەۋباھارلاردا ئالدىمغا ئۈزۈپ كەلگەن رايىش بېلىق سىز ئەمەسمىدىڭىز؟ قولۇمنى سۇغا ئۇزىتىپ كۈمۈش قاسراقتەك مەپتۇنكار تېنىڭىزنى سىلىسام قورۇنۇپ ئۆزىڭىزنى ئېلىپ قاچقان؛ ھۆركۈتۈپ قويغىنىمغا ئۆكۈنۈپ قولۇمنى تارتتۇالسام ، يەنە ئالدىمغا ئۈزۈپ كەلگەن

TANGRITAG LITERATURE

سىز ئەمەسمىدىڭىز؟ بىز بۇگۈنكى ھىجران ئازابى ئۈچۈن باش قوشۇشقا ئىختىيار قىلغانمىدۇق؟ گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! مېنىڭ ئوماق گۈلبېلىقىم ، مانا مەن ھەممىنى تاشلاپ دەريا قوينىغا كىردىم . سىز نەدە؟ نېمىشقا يەنە ئالدىمغا كەلمەيسىز؟ مەن سىزنى پەقەت سىزنى تاپساملا دەرياغا ئۆزۈمنى ئېتىشقا ، سىز بىلەن مەڭگۈ بىللە ئۆتۈشكە ، ھەممىدىن كېچىشكە رازى ئىدىمغۇ!

يىگىت تۇلۇمدا ئۈزۈپ يۈرۈپ دەريا قېنىنى ، توقايلىقلارنى ، تۇغ ـ توسمىلارنى ئىزدەپ قېزىۋەتتى . ئەپسۇس ، گۈلبېلىقنىڭ سىماسى ھېچيەردە كۆرۈنمەيتتى . شۇنداق يۈرۈپ كۈنلەر ھەپتىگە ، ھەپتىلەر ئايغا ئۇلاشتى . يىگىتمۇ ئېقىن بىلەن بىللە ئۈزە ـ ئۈزە ئايىغى بارغانچە تارىيىپ كىچىكلەپ قېلىۋاتقان دەريانىڭ ئاخىرقى تۈگۈنىگە ، دەريا سۈيىنىڭ يەنە بىر دەرياغا قۇيۇلۇۋاتقان نۇقتىسىغا بېرىپ قالاي دېگەندى . ۋەسلىگە يېتەلمىگەن مەھبۇبى ئۈچۈن شۇنداق كۈنلەر ، كۈلپەتلەرنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقان يىگىت ئاخىر تۇلۇمنى تاشلاپ قىرغاققا چىقىپ يۇرتقا ئالدىنى قىلدى . يىگىتنىڭ سېزىپ كەتكەندەك ياداپ ، قارىداپ بىر تېرە ـ بىر سۆڭەك بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن ئاتا ـ ئانا ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ئۇنى كۆرۈپ يىغىشاشتىن يىغا ـ زار قىلىشتى.

كۆۋرۈك پۈتەي دەپ قالدى . بۇ سۈيى ئۇلۇغ دەريا ئىككىگە ئايرىپ تۇرغان ئەل ـ يۇرتنى مەڭگۈلۈك تۇتاشتۇرىدىغان رىشتە ئىدى.

كېمە كۈچلۈك دولقۇنلارغا ئۇرۇلدى . كېمىچى يىگىتلەر كۈچتۈڭگۈر بىلەكلىرى بىلەن مەزمۇت خادا سېيرىپ ، ئالدى ـ كەينى تەڭپۇڭلاشقان كېمىنى دولقۇنلار تامان ئېلىپ كىردى.

— بەختى! بەختىيار! مەن كەلدىم! — بىر بېشى كۈنچىقىش ئۇپۇققا تۇتاشقان كۆۋرۈكنىڭ ئۇ بېشىدىن بىرسىنىڭ يېقىملىق تۇۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى . ھەسرەت ، پىراق قايناملىرىدا پىرقىراۋاتقان يىگىت ئۇپۇققا قارىدى . پۈتۈن تۇرقى قۇياشتىن نۇر ئالغان گۈلبېلىق ئايىغىدا لەپىلدەپ تۇرغان كۈمۈش رەڭ كۆڭلەكنىڭ ئېتەكلىرىنى كۆتۈرگىنىچە ئۇنىڭغا قاراپ پىلدىڭلاپ كېلىۋاتاتتى . يىگىت ئۆزىنى قوينىغا سۆرەۋاتقان قاينام قىيانلىرىدىن كۈنپېتىش قىرغاققا ئۈزۈپ چىقتى . ۋۇجۇدى جاسارەت ، كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولدى . كۆڭلى ـ كۆكسىنى چىرمىغان ھەسرەت تۇمانلىرى كۆۋرۈكنىڭ ئۇ بېشىدىن — كۈنچىقىش ئۇپۇقتىن بالقىغان قۇياش نۇرىدا يورۇپ كەتتى . پىلتىڭلاپ كېلىۋاتقىنى ئۇنىڭ گۈلبېلىقى ئىدى . كۈلۈپ كېلىۋاتقىنى ئۇنىڭ ئارمىنى ئىدى . ئويناقلاپ كېلىۋاتقىنى ئۇنىڭ ھەقدادى ئىدى . گۈلبېلىققا قاراپ تاقەتسىزلەنگەن يىگىت سۇ ئۈزگەندەك غۇلاچ كېرىپ ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى . كۆۋرۈك ئۈستى ، دەريا قوينىنى لەرزىگە سېلىپ تۇۋلىدى:

— گۈلبېلىق! گۈلبېلىق! مېنىڭ گۈلبېلىقىم!

پۈتۈن ئاۋازى بىلەن تۇۋلاۋاتقان يىگىت كۆزلىرىنى ئېچىپ ، چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى . ئۇنىڭ بېشىدا مىسكىن چىراي دادىسى قاراپ ئولتۇراتتى . ئانىسى مۇزدەك سۇدا نەمدەلگەن كاناپنى پېشانىسىگە قويۇۋاتاتتى.

— يىگىت بالام... ئەجەب بىر ئارماندا قالدى، — دېدى ئانا ئېغىر ئۇھسىنىپ . ئاتا نېمىلەرنىدۇر دېمەك بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ قالدى . ئاڭغىچە يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى . چاپىنىنى يېپىنچاقلاپ تالاغا — دەريا بويىغا چىقتى . تاڭ سۈزۈلمىگەن ، دەريانىڭ قىرغىقىدىن ئەمدىلا كۆتۈرۈلگەن ئاينىڭ نۇرى سۈيى پەسلەپ تىنچلىنىپ قالغان سۈپسۈزۈك دەريا سۈيىدە دەريانى كېسىپ ئۆتكەن بەلۋاغسىمان بىر نۇرنى ھاسىل قىلىپ ئىككى قىرغاقنى تۇتاشتۇرغانىدى . بۇ نۇرلۇق مەنزىرىگە قاراپ يىگىتنىڭ كۆز ئالدىدا بىر كۆۋرۈك ھاسىل بولدى . ئەگەر مۇشۇ بەلۋاغ خىيالەن نۇر شولىسى بولماستىن ئاشۇنداق بىر كۆۋرۈك بولغىنىدا ئىدى ، ئۇ چاغدا گۈلبېلىق بايا چۈشىدە كۆرگىنىدەك بىمالال ھالدا ئۇنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كېلەلەيتتى...

ئاھ ، شۇنداق ئەمەسمۇ ، گۈلبېلىقنىڭ روھى مېنى كۆۋرۈك ئۈستىدە دىدارلىشىشقا چىللىدى . ئۇنىڭ روھى ماڭا كۆۋرۈك سېلىشتىن بېشارەت بەردى! كۆۋرۈك... كۆۋرۈك... مەن دەرياغا كۆۋرۈك سېلىشىم كېرەك! شۇنداق قىلىشىم كېرەك ، بولمىسا ماڭا بۇ كۈننىڭ نېمە ھالاۋىتى قالدى؟ ئەمدى مەن دەريا دولقۇنلىرىغا غەرق بولغان ئارمانلىرىم ئۈچۈن ياشىمىسام بۇ كۈنلەرنى قانداق ئۆتكۈزىمەن؟! شۇنداق ، كۆۋرۈك سېلىش كېرەك ، بۇ ئارمان بىلەن كۆزى ئوچۇق كەتكەن بوۋامنىڭمۇ بىردىنبىر ئارزۇسى ئىكەنغۇ!

يىگىت دەريا ساھىلىغا كەپە تىكتى . يىگىت ئاتا ـ ئانا ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ تەسەللىسىگە ، قايتا ئۆيلەپ قويۇش تەكلىپىگە ، نەسىھىتىگە قۇلاق سالمىدى . يىگىت تەركىدۇنيا بولدى.

كۆز كېلىپ قۇترىغان دولقۇنلار جىمىپ قالدى . بۇ

قىرغاقتىكى كەپىگە بەنت بولغان يىگىتنىڭ سوكۇتلۇك كۆزلىرىنىڭ جىمجىتلىقى ئىدى. نەرە تارتقاندەك شارقىراشلارنىڭ ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. بۇ ھەممىگە كۆڭۈلسىز ئۇن ـ تىنسىز بولۇپ قالغان يىگىتنىڭ سولغۇن، غېرىبسىنغان كۆڭلىنىڭ ئارامسىزلىقى ئىدى.

بالغۇز كەپىدە يېتىۋېرىپ ئۆزىنى يەرنىڭ قەرىگە كىرىپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلغان يىگىت ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ساداسىز ئېقىۋاتقان ئېقىن بويىغا كەلدى. ئۇ سۇيى تارتىلىپ، نەچچە ئون غۇلاچ كەڭلىكتە تارام ھاسىل قىلىپ جىمجىت سوزۇلۇپ ئېقىۋاتقان دەرياغا قاراپ ھەققەتەن كەچكۈز كىرگەنلىكىنى بىلدى. سوكۇتكە چۆككەندەك ئاستا ئېقىۋاتقان سۈپسۈزۈك سۇدا ئۇششاق بېلىقچانلار ئۈزۈپ يۈرۈشەتتى. يىگىت سۇدىن چىقىپ تۇرغان قورام تاش ئۈستىگە زوڭزىيىپ، قولىنى مۇزدەك سۇغا تىقتى. بېلىقچانلار ئۇنىڭ قولىغا ئولاشتى. بۇ ئوماق بېلىقچانلار ئىلگىرىمۇ شۇنداق ئىدى. قارىغاندا بېلىقچانلار ئۇنى تونۇۋالغاندەكلا!

— ئوبدان بېلىقچانلىرىم، — يىگىتنىڭ كۆز چاناقلىرى لىققىدە ياشقا تولۇپ، كۆز ئالدى خىرەلەشتى. ياشلانغان كۆزلىرى سۇدىكى ئەكسىدىن بومبا ساقال بولغان، سولغۇن چېھرىنى كۆرەلمەي قالدى، — گۈلبېلىق ھەدەڭلەرنى كۆردۈڭلارمۇ؟ بىلەمسىلەر، نەچچە ئايلار بولدى مەن ئۇنى بەك سېغىندىم. ئۇنىڭ دۈپ ـ دۈگىلەك مەرۋايىتتەك چىرايلىق كۆزلىرى ھېچقاچان كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. مىننەت ـ تەمەسىز مۇلايىم قاراشلىرى يۈرىكىمنى ئۆرتەيدۇ. سالماق، كەمسۆز، مۇلايىم مىجەزى ۋۇجۇدۇمنى تىترىتىدۇ. ئېيتىڭلارچۇ، مەن قانداق قىلسام ئۇنى تاپالايمەن؟ ئۇنىڭ ئەزىز تېنى، نۇرلۇق جامالى قايسى ئازما، قىسىلچاقلاردا، قايسى توسما، چاتقاللىقلارنىڭ ئارىسىدا قالدى؟ گەپ قىلساڭلارچۇ! يۈرۈڭلار، مېنى گۈلبېلىق ھەدەڭلارنىڭ قېشىغا باشلاپ بېرىڭلار! — پەس ئاۋازدا شىۋىرلىغىنىچە، دەريا ئىچىدە ناھايىتى ئۇزاق ئولتۇرغان يىگىت كۆز ئالدىدىكى تىزىغا كەلمەيدىغان چالا ئېقىنغا دۈملا يىقىلدى... كىملەردۇر يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ ئۇنى يۆلەپ سۇدىن چىقاردى...

جاھان قار، مۇز ئاستىغا بەنت بولدى. كۆز ئالدىدا قېلىن مۇز قاپلىغان دەريا يۈزىگە قاراپ نېمىدۇر بىر نەرسە ئېسىگە كېلىپ قالغان يىگىت بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ پۇت ئېلىپ باقمىغىلى يېرىم يىلدىن ئاشقان ئۆيىگە كەلدى. پۈتۈن ھويلىنى ئىزدەشتۈرۈپ يۈرۈپ ئاخىر دەرۋازا بېشىدىكى كالتە ـ كۆسەي نەرسە ـ كېرەكلەر تاشلاپ قويۇلغان تەكچىدىن كونا ئاش تاختىسىدەك بىر نەرسىنى تېپىۋالدى. ئۇ شال، تاختايلىرى ئاجراپ كەتكەن مۇز چانىسى ئىدى.

— نېمانداق تېز، سىلىق ماڭىدىغان نەرسە بۇ، بەختىيار؟ — قىزنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئۇنىڭغا قېلىن مۇز تۇتقان دەريا يۈزىگە ئىللىق نۇر بەخشەندە قىلغاندەك بىلىنىپ كەتتى.

— تېز ماڭامدىكەن؟ سىلىقمىكەن؟ گۈلبېلىق...

— ھەئە. ئىسمى نېمىتى ئۇنىڭ؟

— چانا، چانا دەيمىز! — كۈنپېتىش قىرغاقتىن

ئۇچقاندەك چانا ھەيدەپ كۈنچىقىش قىرغاققا يېقىنلاشقان يىگىت، بىر توپ باللار بىلەن مۇز تېيىلىپ ئويناۋاتقان گۈلبېلىقنىڭ يېنىدا توختاپ چەمبەر شەكلىدە ئۇنى ئايلىنىشقا باشلىدى.

— چانا؟ — قىپقىزىل كالتە پەلتوسى بىلەن مۇز ئۈستىدىكى ئوتتەك چاقناپ، يىگىتنىڭ ئايلىنىشى بىلەن تەڭ چۆرگىلەۋاتقان قىز ھەيرانلىقىنى يوشۇرالمىدى، — كۈنپېتىشتىمۇ چانا دەمسىلەر بۇنى؟

— ھەئە، ئارىمىزدا ئۇلۇغ دەريا بولغانغا سىلەر باشقا، بىز باشقا بىرنىمە دەمدۇق بۇنى؟

— ئۇنداقتا كۈنچىقىشتىمۇ بىرنى بىر، كۈنپېتىشتىمۇ بىرنى بىر دەيدىكەن ـ دە!

— شۇنداق، — قىزنىڭ ئاددىي ئىشلارغىمۇ ھەۋەس، ئىشتىياق بىلەن قارايدىغان، تارتىنىپ تۇگۇلۇپ تۇرماستىن سوراشقا ئامراقلىقىدىن يىگىتنىڭ دىلى سۆيۈندى.

— كۈنپېتىشتا ھېچكىم چاينى بۇنداق چاقىقان قاملاشتۇرۇپ ياساپ باقمىغان، سىزنىڭكىنى كىم ياساپ بەرگەن؟

يىگىت كۈلۈپ كەتتى. قىز قاملاشمىغان گەپ سوراپ قويدۇممىكىن دەپ، قىش ئەتىگىنىنىڭ قۇياشىدەك قىزاردى. يىگىت كۈلكىدىن توختاپ جاۋاب بەردى:

— ئۆزۈم ياسىدىم.

— ئۆزىڭىز؟ — قىز ئىشەنمىگەندەك ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قارىدى.

— ھەئە، ئۆزۈم ياسىدىم. ياغاچچىلىقنى ئۆگىنىۋاتقىنىمغا ئىككى قىش، بىر ياز بولدى.

— ھىم، — قىز شۇنداق دەپ جىمىپ قالدى.

— كېلىڭ، چانىنىڭ كەينىدىكى پەللەكتە ئولتۇرۇڭ.

قىز ئىزا تارتىمىكىن، ئەتراپتا خىرامان مۇز تېپىلىۋاتقان، غۇژژىدەك چۆرگىلىتىۋاتقان ئاداشلىرىغا قاراپ قويۇپ چانىغا — يىگىتنىڭ كەينىگە جايلىشىپ ئولتۇردى.

— ئولتۇرۇپ بولدىڭىزمۇ؟

— ھەئە.

— ئىككى قولىڭىزنى قولتۇقۇمدىن ئۆتكۈزۈپ پوتامدىن چىڭ تۇتۇڭ.

— مۇشۇندق ئولتۇراي، خىجىل بولىدىكەنمەن.

— تۇتۇڭ دەيمەن، بولمىسا كەينىڭىزگە ئۇچۇپ كېتىسىز.

قىز يىگىتنىڭ دۈمبىسىدىن مەھكەم قۇچاقلاپ ئۇنىڭغا يېپىشىپ ئولتۇردى. يىگىت نەيزىدەك ئۇچلۇق سومبىلەرنى كۈچ بىلەن مۇزغا سانجىدى. ئاستا ـ ئاستا ئورنىدىن قوزغالغان چانىنىڭ تېزلىكى ماڭغانچە ئېشىپ، مۇز ئۈستىدە ئىككى تال ئۇزۇن ئاق سىزىق چىقىرىپ غۇيۇلداپ ئۇچۇشقا باشلىدى. يىگىت بىلەن قىزنىڭ قاقاقلاپ كۈلگەن ئاۋازى دەريا ئىچىنى لەرزىگە سالدى. ئۇلار شۇ يوسۇندا دەريانىڭ بېشى تەرەپكە كۆپ ئۇزاپ كەتكەنىدى.

ئۇلار دەريانىڭ ئىككى قىرغىقى ئېگىز، ئادەمزاتسىز بىر توقايلىققا كەلگەندە، توختىماي مۇزغا سومبە ئۇرۇۋاتقان يىگىت قولىدىكى سومبىنى تۇساتتىن چانىنىڭ ئالدى تەرىپىگە سانجىدى. شۇنچە تېز كېتىۋاتقان چانا جىددىي تورمۇزلىنىپ ئىزىدىلا توختىدى. يىگىت سومبىنى مۇزغا قادالغان جايىدا قويۇپ، چەبدەس بىر ھەرىكەت بىلەن كەينىگە بۇرۇلدى. قىزىپ تۇرغان قوللىرى بىلەن قىزنىڭ مۇزلاپ ئۇيۇشۇپ قالغان نازۇك قوللىرىنى كاپپىدە تۇتۇۋالدى. نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالغان قىز قارا يۇڭ پوسمىسى ئاستىدىكى قىياقتەك قاشلىرىنى ھىمىرىپ، مەرمەردەك چىرايلىق كۆزلىرىنى ھەيرانلىق بىلەن يىگىتكە تىكتى.

— سىزگە ئىچىم كۆيىدۇ، گۈلبىلىق! — ھاسىراپ كەتكەن يىگىت قىزنىڭ كۆزلىرىگە قادالدى، — پەقەت بىر سىزگىلا... ماڭا تېگىڭ! — يىگىت سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇردى، — بىزنىڭ كۈنپېتىش دەريا بويىدا ئۆيىمىز بولسۇن، بېلىنجاندەك ئوماق، شوخ باللىرىمىز بولسۇن...

قىز تۇساتتىن بېلىقتەك بىر پىلتىڭلاپ يىگىتنىڭ قولىدىن ئاجرىدى. ۋىلىقلاپ كۈلگىنىچە چانىنىڭ ئىزىنى بويلاپ بايا كەلگەن تەرەپكە — يىراقتا مۇز تېپىلىپ، غۇژژىدەك پىرقىرىتىپ ئويناۋاتقان باللارنىڭ يېنىغا قاراپ قاچتى. يىگىت چانىنىمۇ ئۇنتۇپ ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلىدى...

مۇز ئۈستىدە ھارارەتلىك گۈلخان ياندى. شۇ كۈندىن كېيىن ئىككى قىرغاقتىن ئىككى يۈرەك مۇزلۇقلار، دولقۇنلار ئارىسىدىن بىر ـ بىرىگە باغلاندى.

ئاشۇ ئوتلۇق چاغلارنى سېغىنغانچە، مەھەللىدىن شاللىرى بوشاپ قالغان كونا چانىنى، دات بېسىپ كەتكەن سومبىلەرنى كۆتۈرۈپ دەريا بويىغا كەلگەن يىگىت ھاياتقا سۈكۈت قىلىۋاتقاندەك قاردىن لىباس يېپىنىۋالغان مۇزلۇقتا چانا سالدى. كۈنچىقىش قىرغاقتىكى ئاشۇ ئوماق قىز بىلەن ئۇچرىشىدىغان كېچىك بويىغا كەلدى. ئاھ، گۈلبىلىق قېنى؟ ئۇنىڭ مەرمەر تاشتەك چىرايلىق كۆزلىرى قېنى؟ دەريا يۈزىنى لەرزىگە سالىدىغان جاراڭلىق كۈلكىلىرى قېنى؟ چانىدا ئولتۇرۇپ يىگىتنىڭ قولتۇقىدىن قولىنى ئۆتكۈزۈپ مەھكەم قۇچاقلاپ ئولتۇرۇشلىرى قېنى؟ ئوتتەك ۋۇجۇدىغا ئارامبەخش ئاتا قىلغان مۇزدەك قوللار قېنى؟ خىجىل بولۇپ يانغا قارىۋېلىشلار

قىنى؟ بىلىقتەك پىلتىڭ ئېتىپ ئوخچۇپ قېچىپ كېتىشلەر قېنى؟ چانا ئۈستىدە كېتىۋېتىپ ئوتلۇق پىچىرلاشلار قېنى؟ مۇز ئۈستىگە يىقىلىپ يېتىپ كۆكۈل بىرىشلەر قېنى؟ كۈندە دەريا بويىغا چىقىپ مۇزلۇق ساھىلدا يولغا قاراشلارچۇ؟

چاندا ئولتۇرغان يىگىت قارلىق زېمىندا قىشلاپ قالغان يېگانە بېلىقچى قۇشتەك ئۇيان ئۇچۇپ ، بۇيان ئۇچۇپ مىسكىن قەلبى يالغۇزسىرىدى . ھەسرەتكە چۆكتى . ئەمدى ئاشۇ قىشتىكىدەك بۇ يەرگە باللارمۇ چىقمىغان ، ھېچبىر ئادەمزات كۆرۈنمەيتتى . ئۇ تۇرۇپلا دەريانىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى قىزنىڭ ئۆزىگە كۆكۈل بەرگەن پىنھان مۇزلۇقنى ئەسكە ئالدى.

ـــ مەن ئويلاندىم ، سىزدىن باشقا بىرىگە تېگىشنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلمىدىم . مەن سىزگە...

يىگىتنىڭ يۈرىكى مۇشۇ توقايلىقتا لەرزىگە كەلگەندى . ئۇ گۈلبىلىق بىلەن ئاشۇ مۇزلۇق ئۈستىدە بىر ـ بىرىگە كۆكۈل بېرىپ ئۆمۈرلۈك باش قوشۇشنى لەۋزە قىلىشقانىدى... شۇ كۈنى دەريادىكى ئۇيۇپ قېتىپ كەتكەن مۇزلۇق يىگىتنىڭ ئوت بولۇپ يانغان يۈرىكىنى سەگىتكەنىدى.

ـــ قاراس ـ قۇرۇس!!!

تۇساتتىن چاك كەتكەن مۇزلۇق قاراسلاپ ئولتۇرۇشتى . شېرىن ئەسلىمىلەر قوينىدا ئەللەيلەنگىنىچە توقايلىققا كېتىۋاتقان يىگىت چۆچۈپ چاننى توختاتتى . كۆز ئالدىدا يېرىلىۋاتقان ، بۇلدۇقلاپ سۇ چىقىۋاتقان كاچكۇلغا قاراپ ئاۋازىنىڭ بارىچە نىدا قىلدى:

ـــ گۈلبىلىق! گۈلبىلىق! مېنىڭ گۈلبىلىقىم ، بۇ كۆپكۆك مۇزلارنىڭ ئاستىدا سىز بارغۇ؟! مۇزلار يېرىلدى ، تېز چىقىڭ! ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ ، بىز ئۆتكەن قىش بۇ يەردە نېمىدەپ لەۋزە قىلىشقان؟!

شۇ كۈنى سۇغا ، قاپاقلىرىنى كۆتۈرۈشكىنىچە دەريا بويىغا سۇغا كەلگەن كىشىلەر قېلىن مۇزنىڭ يېرىقچىسىغا قىسىلىپ قالغان يىگىتنى قىيامەت مۇشەققىتىدە چىقىرىۋېلىشتى . بۇ ئۇنىڭ ئۆتكەن يازدىن بېرى ئۈچىنچى قېتىم ئۆلۈمنىڭ مۇدھىش چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇۋېلىنىشى ئىدى.

ـــ ئۈمىد ـ ئىشەنچسىز يوقىلىش يىگىتلىك ئەمەس!

يىگىت چۆچۈپ كەينىگە قارىدى . پەرىشتە سىياق تۈگمەنچى ئۇنىڭ كەينىدە ساقىلىنى سىلىغىنىچە قاراپ تۇراتتى . يىگىت قۇتقۇزغۇچىسىغا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى.

ـــ نېمانچە ئىرادىسىز ، بوشاڭسەن؟ يىگىت بولساڭ ئۆزۈڭنى بۇنداقلا تۈگەشتۈرۈۋەتمە.

ـــ ئەمىسە ، نېمە قىلاي بوۋا؟

ـــ كەلكۈنلەرنى بويسۇندۇر! مۇشكۈل قەدەملەرگە ئاسايىشلىق تۇغدۇر! چۈشۈڭگە ئايان بولغاندەك دەرياغا كۆۋرۈك سال! شۇندىلا گۈلبىلىقنىڭ روھى خۇش بولىدۇ... ئېسىڭدە بولسۇن ، دەرد ـ ئەلەم ، ھەسرەتلەرگە ئەسىر بولغان يىگىتنىڭ كۆز يېشى ھېچكىمنىڭ روھىنى خۇش قىلالمايدۇ . يىگىتلىك پەقەت ئېلىشىش ، بويسۇندۇرۇش بىلەن ئۆز قۇدرىتىنى نامايان قىلىدۇ!

يىگىت شۇنىڭدىن كېيىن كېمىچىلەر سېپىگە قوشۇلدى . دەريانىڭ سىرتىدىكى دۇنيانى ، دېھقانچىلىق ، چارۋىچىلىق ، قول ھۈنەرۋەنچىلىكنى ، ئايدا ـ يىلدا بىرەر ـ ئىككى قېتىم بېرىپ كېلىدىغان شەھەرنى بۇ دۇنيا ـ ئۇ دۇنيا تەرك ئەتتى.

يىگىت ھەر كۈنى كۈنچىقىش قىرغاقتىن كەلگەن يولۇچىلارنى كېمىگە چىقىرىپ كۈنپېتىش قىرغاققا ئۆتكۈزۈپ قوياتتى . كۈنپېتىش قىرغاقتا ئۆزىنى ساقلاپ تۇرغانلارنى يەنە كېمىگە چىقىرىپ ، كۈنچىقىش قىرغاققا ئۆتكۈزۈپ مەنزىللەرگە ئۇزىتىپ قوياتتى . يىگىتنىڭ كۈنلىرى مۇشۇنداق دەريا دولقۇنلىرى ئۈستىدە ئۆزۈپ يۈرۈش بىلەن ئۆتەتتى . دەريادا يۈرگەن يىگىتنىڭ كۈنلىرى مۇشۇنداق دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدىن بىر ـ بىرىگە ئۆمۈرلۈك لەۋزە بېرىشكەن مەھبۇبى گۈلبىلىقنى ئىزدەيتتى . يىگىتنىڭ ۋۇجۇدى دولقۇنلار تەكتىدە كېمىگە ، يىگىتكە تەلمۈرۈپ تۇرغان گۈلبىلىق بىلەن خىيالەن مۇڭدىشاتتى . يىگىتنىڭ سەزگۈلىرى كېمىگە ئەگىشىپ ئۈزۈپ يۈرگەن گۈلبىلىقنىڭ شەپىسىنى تىڭشايتتى . ئويلىغانسېرى ، ئەسلىگەنسېرى دولقۇن ـ قايناملار ئىچىدە غوۋۋا ئەلنەغمە ، مەشرەپ ئەۋج ئېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى.

دەريانىڭ ئۇيانىدا،
كۆرۈنگەن تېرەك بىزنىڭ.
كۆيمەيدۇ دېگەن بىلەن،
كۆيىدۇ يۈرەك بىزنىڭ.

سۆگەتنىڭ جامكىسىدەك قىزغۇچ بۇرۇتى ئىككى زىننىقى ئۈستىدە لىكىلداپ تۇرغان ساتارچىغا جور بولغان ئەلنەغمىچىلەرنىڭ ناخشىسى ، ساتار ، قالۇن ، غىجەك ،

TANGRITAG LITERATURE

راۋاب ، داپنىڭ ساداسى قىزنىڭ ھويلىسىنى ، كۈنچىقىش دەريا بويىنى تەۋرىتەتتى ، پىرقىرىتاتتى . جىگدە چىتلاق قىلىپ كەگرى قاشالانغان ئۆرۈكلۈك ھويلىدا پۈتۈن توي ئەھلى شوخ ئۇسسۇلغا چۈشكەنىدى . قىرىق كۇكۇلىلىق قىزلار ، بۆرۈتى خەت تارتقان يىگىتلەر ، ساقىلى مەيدىسىگە چۈشكەن بېلى پوتىدا باغلاقلىق بوۋايلار ، ئالتۇن زىرىسى قۇلىقىدا گىلدىڭلاپ تۇرغان ئاق چاچلىق مومايلار... ھەممىسى ئۇسسۇلدا . ھەر كۆزلەردە شادلىق ، ھەر چېھرىدە خاتىرجەملىك ، ھەر كۆڭۈلدە ئوتلۇق تىلەك بېلىنجايتتى . كۈنپېتىش دەريا بويىدىن كەلگەن قولداشلارنىڭ شوخلۇقى ئىچىگە پاتمايتتى . ئۇلار بىردەم يىگىتنى ئۇسسۇلغا تارتىپ ، ئۇسسۇل ھەرىكەتلىرى بىلەن توي ئەھلىنى كۈلدۈرسە ، بىردەم يىگىتكە گەپ ئاتاتتى.

— بەختاخۇن ، گۈلبېلىق ئىككىڭلار دەريانىڭ ئىككى قاسىنىقىدىن كېلىپ ، مۇزلۇقتا تېپىشقان ، مۇزلۇقتا پۈتۈشكەن . شۇڭا مېھرىڭلارنىڭ مۇزدەك سوغۇق بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ، ئىشىكىڭىزنىڭ ئالدىغا بارغاندا قىزنى ئۇلۇغ ئوتتىن ئاتلىتايلى ، بولامدۇ؟

— دەريادىن ئۆتكۈزگەندە ئاگاھ بولارسىز ، بېلىق دېگەننىڭ پىلتىڭلاپ سۇغا ئۆزىنى ئاتىدىغان قىلىقى بار...

— شۇنداق قىلىڭ ئاداش ، ئاران قولغا چۈشكەن بېلىقنى ھەرگىز قولدىن چىقىرىپ قويماڭ!

— سىز ئارىنى ئېچىۋەتتىڭىز بەختى ئادىشىم ، ئېسىمىزنى بىلگەندىن بېرى كۈنچىقىش دەريا بويىدىكىلەر بىلەن كۈنپېتىش دەريا بويىدىكىلەرنىڭ بىر ـ بىرىگە قىز بەرگىنى بۈگۈنغۇ ھەقىچان؟

— ھەق دەيسىز ، دەريادىن ئۆتۈشتىن ئىبارەت چوڭ مۈشكۈلات بۇنداق باش قوشۇشقا توسالغۇ بولۇپ كەلگەن.

— مۇشۇ تويدىن باشلاپ يول ئېچىلىپ كەتتى... ئۆزىنى ئۇنتۇپ ئۇسسۇل ئويىنىشىۋاتقان ئاۋۇ قىرىق ئۆرۈمە چاچ قىزلارغا قاراڭلار ، كۈنچىقىشنىڭ قىزلىرى نېمىدېگەن چىرايلىق؟!

— ئالدىرىماي تۇرۇڭ ئاغىنە ، ئەتە كۈنپېتىشتا بولىدىغان چىللاقتا كۈنچىقىشنىڭ يىگىتلىرى مەھەللىمىزنىڭ قىزلىرىدىن نەچچىسىنىڭ بېشىنى باغلىۋالىدۇ ، بۇنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ.

— كۈنپېتىشنىڭ قىزلىرى ئۆزىمىزدىن ئاشمايدۇ جۇمۇ!

— ئۇنىڭغا ھازىر بىرنېمە دېمەك تەس . بىز دېمەتلىك يىگىت ـ قىزلارنىڭ كۆڭلى دېگەن كۆككۈرۈپ تۇرىدىغان توك غورا ئەمەس . ئەنە ئاۋۇ ئۆرۈك شېخىنىڭ ئۇچىدا مەي باغلاپ پىشىپ كەتكەن جانان ئۆرۈككە ئوخشايدۇ . جانان ئۆرۈككە كۆزى چۈشۈپ قالغان كىمدۇر بىرى ئۈزۈپ ئاغزىغا سالسىلا ، ئېغىزدا ئېرىپ كېتىدۇ . ئۇنى تېتىغان ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىغا لەززەت بېرىدۇ.

كۈنپېتىش دەريا بويىنىڭ يىگىتلىرى بىر ـ بىرىدىن گەپدان ، شوخ ئىدى . ئۇلار ھەر نېمە دېسىمۇ ، پەقەت كۆز ئالدىدىكى خۇشاللىقلار ، ۋۇجۇدىدا تېپچەكلەۋاتقان ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئۈچۈن سۆزلەيتتى . كۈلەتتى . قوش قاتلاپ سېلىنغان يىگىت كۆرپىسىدە چارزا قۇرۇپ ئولتۇرغان يىگىت ئەتراپىدا ئولتۇرغان قولداشلىرىنىڭ چاقچاقلىرىغا مىيىقىدا كۈلۈپ ئولتۇراتتى . قولداشلىرى يەنە بۇنىڭغىمۇ گەپ كەلتۈرەتتى:

— بەختىئاخۇن بۈگۈن ئەجەب جىمىپ كەتتىيا؟

— قورقۇۋاتامدۇ يا؟

— نېمىدىن ، دەريادىن ئۆتۈشتىنما؟

— ھەئە ، گۈلبېلىقنىڭ دەرياسىدىن ئۆتۈشتىن!

— راست ، نېمانچە شۈكلەپ كېتىدىكىن دەيمىز تېخى...

— يۈزى ئېچىلمىغان يىگىت ئەمەسمۇ!

— بۇمۇ بار گەپ . ئىككى بىلىكىدىن چىگراق تۇتۇپ ئولتۇرغۇزايلى . ھېلى بىكار توي ئەھلىنىڭ كۆزىنى غەلەت قىلىپ غىپپىدە قېچىپ ، دەريا بويىدىكى ئورمانلىقتا مۆكۈۋالسا ، كۈنپېتىشنىڭ يىگىتلىرىنىڭ يۈزى چۈشۈپ كەتمىسۇن يەنە!

سورۇندا كۈلكە كۆتۈرۈلگەن ، يىگىت ئەتلەس كۆرپىدىن قىمىرلاپ قويۇپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويغانىدى.

ئاشۇ خۇشاللىقلارنى ، چىن يۈرەكتىن ئوخچۇپ چىققان جاراڭلىق كۈلكىلەرنى دەل شۇ توي كۈنى رەھىمسىز دەريا دولقۇنلىرى يۇتۇپ كەتكەنىدى.

كۈنلەر ، ئايلار ، يىللار دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدە گۈلبېلىقنىڭ ۋەسلىگە تەلمۈرۈپ ئۆتمەكتە ئىدى . زامان ئالماشتى . دەۋر ئۆزگەردى . بۇ يولدا سالتاڭ ماڭىدىغان ئېشەكلەرنىڭ كەينىگە ھارۋا چېتىلدى . ئېشەك ھارۋىسىنى توپا ـ توزان ئىچىدە قويۇپ موتسىكلىت ، ماشىنا دېگەن نەرسىلەر پەيدا بولدى . لېكىن تېخىچىلا دەريا كۆۋرۈكسىز ئىدى . يوللاردا چېپىپ يۈرگەن زامانىنىڭ يېڭىلىقلىرىمۇ دەريا بويىغا كەلسە كېمىگە ، كېمىچى

بوۋايغا موھتاج بولاتتى.

راست، دەرياغا كۆۋرۈك سېلىنمىغانىدى. بۇ يەردىن جاھاننى تەۋرىتىدىغان يۇرت چوڭلىرى كېمە بىلەن ئۆتەتتىيۇ، لېكىن كۆز يەتكۈسىز دەريا قېنىغا قاراپ كۆۋرۈك سېلىش بەئەينى مۇمكىن بولمايدىغان ئىشتەك، كۆۋرۈك سېلىشنى كۆڭلىگە سىغدۇرالمايتتى. شۇنداق، ناگان – ناگاندا قىرغاق ئاتلاپ ئۆتكۈچىلەرنى يۇتۇپ كېتىدىغان سۈيى دولقۇنلۇق كەڭ دەرياغا كۆۋرۈك سالىدىغان ئادەم چىقمىغانىدى. يۈرەكلەردە داغ قالدۇرغان گۈلبېلىقنىڭ پاجىئەسىدىن كېيىن، كۈنچىقىش دەريا بويىدىكىلەر بىلەن كۈنپېتىش دەريا بويىدىكىلەرنىڭ بىر – بىرىگە قىز بېرىشىنىڭ بېشىمۇ شۇ، ئاخىرىمۇ شۇ بولۇپ قالغانىدى.

كېمىگە، دەرياغا بەنت بولۇپ تەركىدۇنيالىقتا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بوۋاي تا بۈگۈنگىچە ئۆزىنى ئاشۇ توي كۈندىكى يىگىت چاغلىرىدىكىدەك ياش، ھەسرەتلىك سېزەتتى. گۈلبېلىق بىلەن مۇزلۇق ئۈستىدە مۇڭداشقانلىرىنى، دەريا بويىدا يۈرىكىنى نەم يەرگە يېقىپ ئايغا قاراپ شىۋىرلىغانلىرىنى، بېلىجانلاردىن گۈلبېلىققا گەپ ئېيتىپ بەرگەنلىرىنى ئېسىدىن چىقىرالمايتتى. ھەممىدىن ئاجايىپى ئۇ گۈلبېلىقنىڭ ئۆزىنىڭ تىنىقىغا ئورۇلغان ئوتلۇق تىنىقلىرىنى ھازىرمۇ ئۆز تىنىقلىرىغا ئورۇلۇۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى. شۇ كۈنى يىگىت گىلەمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرغۇزۇلۇپ دەريا بويىغا يۆتكەپ كېلىنگەن قىزنى، ياق، خوتۇنىنى قۇچاقلاپ كۆتۈرۈپ كېمىگە ئالغانىدى. يىگىتنىڭ قۇچىقىدا پىلتىڭلاپ تۇرغان گۈلبېلىقنىڭ بېشىدىكى رومىلى بىر يانغا سىيرىلىپ كەتكەن، خىجىللىقتىن ئۇيالغان كۆزلىرى يەرگە قاراپ قالغان، دۈپۈلدەپ سوقۇۋاتقان يۈرىكى يىگىتنىڭ تېپىچەكلەپ تۇرغان يۈرىكى بىلەن قوشۇلۇپ كەتكەن، چېكە ماڭلاي قويغان پېشانىسى يىگىتنىڭ ئېڭىكىگە تېگىشىپ، ئوتلۇق تىنىقلار بىر – بىرىگە قوشۇلۇپ كەتكەنىدى...

ھەسرىتا، بۇ نېمە ئۈچۈن ئەمدى؟!

شۇ كۈنى يىگىت كېمىدە قىزنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئولتۇرمىغانلىقتەك چوڭ سەۋەنلىككە يول قويغانلىقىنى ئويلاپ ئۆزىنى ئەيىبلىدى. لېكىن ئۇ كۈنى ئاتا – ئانا، ئۇرۇق – تۇغقانلىرىنىڭ ئالدىدا قىزنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇشتىن ئۇيالغانىدى!

كۆۋرۈك پۈتۈپ قالاي دېدى. بۇ سۈرلۈك دولقۇنلار ئايرىپ تۇرغان ئىككى قىرغاقتىكىلەرنىڭ تەشنا قەلبىنى بىر يەرگە جەم قىلىدىغان ئاخىرقى پەيتلەر ئىدى.

كېمە دەريا قېنىدىكى كۈچلۈك ئېقىندىن، دولقۇنلاردىن بىمالال ئۆتۈپ قارشى قىرغاققا يېقىنلاشتى. يەڭلىرى تۈرۈلگەن، بىلەك مۇسكۇللىرى بۆرتۈپ چىققان كېمىچى يىگىتلەر بىر خىلدا لۆمشۈپ ئېقىۋاتقان ئېقىنغا كېمىنىڭ كەينى تەرىپىدىن خادا سالدى. كېمە ئاستا – ئاستا ئىلگىرىلەپ كېتىپ باراتتى. چېھرى قىزغۇچ مىس رەڭدە تاۋلىنىپ تۇرغان ئاق ساقال كېمىچى لۆمشۈپ تۇرغان دولقۇنلار ئىچىدە گىرۋەكلىرىگىچە سۇغا چۆكۈپ، قىرغاققا يېقىنلاپ قالغان كېمىنىڭ باش – ئايىغىغا، دۆڭ – چوڭقۇرى تونۇش بولۇپ كەتكەن دەرياغا قاراپ كۆڭلى جايىغا چۈشتى.

سەۋر – تاقىتى قالمىغان يىگىت ھەر باھاردا دەريا سۈيى تارتىلىپ ئازلاپ قالغاندا، ئادەتتىكىدىن خېلى بەك تارلىشىپ قالىدىغان ئېقىنغا كېمىلىرىنى تىزىپ كۆۋرۈك سالاتتى. ئىككى قىرغاقنى تۇتاشتۇراتتى. لېكىن ھاۋانىڭ ئىسسىشى بىلەن ئۇلغىيىپ قالغان سۇ بەئەينى بىر قولۋاقنى ئېقىتىپ كەتكەندەك كۆۋرۈكنى بۇزۇۋېتەتتى. يىگىت بولسا يەنە كۆۋرۈك ياسايتتى. رەھىمسىز ئېقىن ئۇنىڭ كۆۋرۈكىنى يەنە ئېقىتىپ كېتەتتى، خۇددى گۈلبېلىقنى ئېقىتىپ كەتكەندەك! شۇ تەرىقىدە ئۆتكەن ھايات ئۇنى ياشلىقنىڭ قىران چاغلىرىدىن ئۆتكۈزۈپ ئاستا – ئاستا ئوتتۇرا ياشلىق مەزگىلىدىن قېرىلىق چاغلىرىغا يېتىلەپ ماڭدى. تىنىمسىز ھالدا دولقۇنلار بىلەن ئېلىشىش بەدىلىگە مۈشكۈللەرنى ئاسان قىلىپ ئەلگە قىلغان خىزمىتىدىن باشقا، ئۆركەشلەپ ئۆتۈپ كەتكەن دولقۇنلاردەك ھاياتلىقتا ھېچقانداق ئىزى قالمىدى. جەبىر – جاپا ئىچىدە ئۆتكەن، قېرىغان ئاتا – ئانىسىنىمۇ ئاشۇ يىللار داۋامىدا ئارقا – ئارقىدىن ئۇ دۇنياغا ئۇزىتىپ قويدى. بۇنداقلا ئۆتۈپ كېتىشكە كۆڭلى قىيمىغان بوۋاي دولقۇنلارغا قاراپ خىتاب قىلدى:

— كۆۋرۈك! كۆۋرۈك! مەن بىر كۆۋرۈك سېلىشىم كېرەك ئىدى... مەن كۆۋرۈك سالىمەن! مەن دەرياغا كۆۋرۈك سالىمەن...!

دەرياغا كۆۋرۈك سېلىش ئۇنىڭ بىردىنبىر ئارزۇسى بولۇپ قالدى. دەرياغا كۆۋرۈك سېلىش بوۋاينىڭ بوۋىسىنىڭمۇ ئارمانى ئىدى.

ھالبۇكى، شۇنچە ئۇلۇغ دەرياغا قۇرۇق قول كۆۋرۈك سالغىلى بولمايتتى. ئۇنىڭ ئۈچۈن پۇل كېرەك بولاتتى.

ئەمدى پەقەت پۇللا ئۇنىڭ ئارزۇسىنى رېئاللىققا ئايلاندۇرالايتتى.

ــــ مەن دەرياغا كۆۋرۈك سالىمەن! كۆۋرۈك سالىمەن! ــــ بىر ئۆمۈر دېڭىزدەك بىكارغا ئىشلەپ، قايغۇلۇق كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرغان، يىگىتلىكىدە تۇتاشقان ھىجران ئوتىنى پەسەيتىشكە تىرىشقان بوۋاي، كېمىدىن ئۆتكۈچىلەرگە مۇراجىئەت قىلدى. بەزىلەر بىردە دولقۇن يېرىپ ئېقىۋاتقان كەڭ دەريا سۈيىگە، بىردە بوۋاينىڭ كۆزلىرىگە قاراپ ئۇنى ئاشقىلىقتا ساراڭ بولدىمىكىن دېيىشىپ قالدى. كۆپ ساندىكى كىشىلەر بولسا «ئىرادە قىلسا مۇمكىن بولمايدىغان ئىش يوق» دېيىشىپ، دەريادىن ئۆتكۈچە بوۋايغا خەيرلىك نىيىتى، ئالىي تىلىكى ئۈچۈن، ئاسايىشلىقى ئۈچۈن، خالىس قاتناپ كەلگەن كېمە ئۆز ئىگىسىنىڭ ئۆمرى ئاخىرلاشقان يىللاردىكى تىلىكى ئۈچۈن پۇل تاپىدىغان كېمىگە ئايلاندى. پۇل تېپىش يوللىرى ئېچىۋېتىلىپ بازارلار ئاۋاتلاشقاندىن كېيىن، ئۇ يەنە شاگىرتلىرىغا دەريادا ئالتۇن چايقاشنى ئۆگەتتى. بۇ ئاتا كەسىپ يەنە بوۋاينىڭ يۈزىنى ئۇ دۇنيا ـ بۇ دۇنيا يورۇق قىلاتتى ھەم ھەر يىلى يازدا خېلى كۆپ پۇل تاپقىلى بولاتتى.

ھايات شۇنداق ئۆتمەكتە ئىدى.

بىر كۈنى قولىدىكى پۇللىرىنى رەتلەپ، ئاز ـ تولا قانائەت ھاسىل قىلغان بوۋاي، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا تىلىكىنى بايان قىلىپ ئىجازەت ئېلىش ئۈچۈن تەييارلىنىۋېدى، بىرمۇنچىلىغان كاتتا كىشىلەر دەريا بويىغا يېتىپ كېلىشتى. بوۋاي ئۇلارنى «پىكاپلاردىن چۈشۈپ قارشى قىرغاققا ئۆتىسە كېرەك. شۇنداق بولۇپ قالسا، كۆڭلۈمگە پۈككەن ئارزۇيۇمنى ئېيتىپ ياردەم تەلەپ قىلارمەن» دەپ ئويلىدى. ئەمما ئۇلار دەريادىن ئۆتۈش ئەمەس، دەل ئاشۇ دەرياغا كۆۋرۈك سېلىش ئىشىنى پىلانلىغىلى كېلىشىپتۇ. قارىغاندا ئۆمرى دەريادا ئۆتكەن بوۋاينىڭ، ئىككى قىرغاقتىكى نەچچە يۈزمىڭلىغان خەلقنىڭ مەڭگۈلۈك تىلىكى يەتكەندەك قىلاتتى.

ــــ مەنمۇ كۆۋرۈكنىڭ بىر تال تېشى بولاي!

داغدۇغا، كۆۋرۈككە ئۇل تاش بېسىلغان كۈنى بوۋاي يىققان، تاپقان ـ تەرگەن روزىغارىنىڭ ھەممىسىنى ئوتتۇرىغا تۆكتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆمۈرلۈك ۋاپادارى گۈلبېلىققا بىلدۈرگەن سەممىي ساداقىتى ئىدى. ۋىسال پەيتى ئۈچۈن تەلمۈرگەن ئاشىق ـ مەشۇقلارنىڭ بەختى ئۈچۈن كۆۋرۈك بولغىنى ئىدى...

بېلىقچى قۇشتەك كېمىنىڭ تۇمشۇقىغا قونۇپ، سۇ قايناملىرى ئىچىگە قادىلىپ ئولتۇرغان بوۋاي سۇ يالىغان تاشتەك قاپارغان قوللىرىنى پېشانىسىگە سايىۋەن قىلىپ، ئېقىننىڭ يۇقىرىسىغا نەزەر تاشلىدى. ئىككى قىرغاقنى تۇتاشتۇرغان ئۇزۇن، كەڭ، مەزمۇت بېتون قۇرۇلمىلىق كۆۋرۈكتە ئىككى بالا بىر ـ بىرىگە قاراپ يۈگۈرۈشۈپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلار كۆۋرۈكنىڭ ئىككى بېشىدىن كەلگەنىدى.

ــــ كۆۋرۈك ئاخىر پۈتۈپتۇ ـ دە! ــــ دېدى بوۋاي.

ئۇ بىر ـ بىرىگە قاراپ قىن ـ قىنىغا پاتماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان چوكچۇرە بادام دوپپىلىق ئوغۇل بىلەن قىرىق ئۆرۈمە چاچلىق قىزغا قاراپ ئىچ ـ ئىچىدىن ھاياجانلاندى. بۇ ئۇنىڭ يېرىم ئەسىردىن بۇيان تۇنجى قېتىم چېھرىگە كۈلكە يۈگۈرتۈشى ئىدى. راست، ئۇ ھەقىقىي رازىمەنلىك بىلەن كۈلدى. شۇ تاپتا ئۇ گۈلبېلىق بىلەن قۇچاق ئېچىپ كۆۋرۈكنىڭ ئوتتۇرىسىدا ــــ دەريا دولقۇنلىرىنىڭ ئۈستىدە بىر ـ بىرىگە قاراپ ئېتىلغانىدى.

كۆۋرۈك پۈتتى.

كېمە قىرغاققا چىقتى.

قاياقتىندۇر مۇڭ ـ ھەسرەتكە تولغان بىر ئاۋاز ئاڭلاندى:

«يايرىم سېنى ئويلىماي ئۆتمىگەن بىر كۈنۈم يوق،
ۋىسالىڭنى سېغىنىپ كۈتمىگەن بىر تۈنۈم يوق.
چىدالايدۇ ئەمدى كىم، ھېچ قالمىدى تاقىتىم،
سېنى سۆيۈپ چارچىغان بۇ يۈرەككە تىنىم يوق».

بوشاپ قالغان كېمىدە يالغۇزلا ئولتۇرۇپ قالغان بوۋاي بېشىنى كۆتۈرۈپ ناخشا ئاڭلانغان تەرەپكە قارىدى. ياپيېشىل چىملىق ساھىلدا، ئۆركەشلەۋاتقان دەريا دولقۇنلىرىغا تىكىلىپ ئولتۇرغان بىر يىگىت تولىمۇ مىسكىن ئاھاڭدا يۇقىرىقى مىسرالارنى تەكرارلاۋاتاتتى. ناخشىنى ئاڭلاپ كۆڭلى يەنە غېرىبلىققا ئەسىر بولغان بوۋاي دەريا دولقۇنلىرىغا قاراپ ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلىدى:

ــــ تووۋا، بۇ يىگىت مەن ئېيتىپ تۈگىتەلمىگەن ناخشىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتامدۇ، قانداق؟!

يېڭى بىر كۈننىڭ قاينام ـ تاشقىنى باشلاندى. «بەخت كۆۋرۈكى»نىڭ تويى ئۈچۈن چېپىشىپ يۈرگەن كىشىلەر بەختى بوۋاينىڭمۇ، ئۇنىڭ كېمىسىنىڭمۇ يوقلۇقىنى بايقىدى.

بوۋاي، ياق... يىگىت شۇ كېچىسى كېمىسىنى ئېقىنغا قويۇپ بېرىپ، گۈلبېلىقنى ئىزدەپ كەتكەن رەھىمسىز دولقۇنلار بىلەن يىراقلارغا كەتكەنىدى

تەھرىرلىگۈچى: **ئەكبەر سالىھ**

مېنىڭ قوشنام

(ھېكايە)

غەيرەت ئاسىم

ناشتىدىن كېيىن قوتاننى تازىلاۋاتاتتىم . ئوقۇرنىڭ ئۈستىدە بىر ـ بىرى بىلەن ئويۇنىشىۋاتقان ياۋا كەپتەرلەر ھويلىدا ئازادە مېڭىپ يۈرۈۋاتقان قويلىرىمنى يورۇتۇپ تۇرغان قۇياش نۇرلىرى بىلەن سۆيۈشۈۋاتاتتى . شۇ تاپتا قوشنام ئەمتىكام كۆز ئالدىمدا پەيدا بولدى.

ـــ ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام ، ئەمتىكا ، ئۆيگە كىرەيلى، ـــ دېدىم مەن قولۇمدىكى گۈرجەكنى تامغا يۆلەپ قويۇپ ، ئەمتىكامنىڭ سالىمىنى قوبۇل قىلىپ.

مەن ئەسلىدە ئەمتىكامنى ئۆيگە كىرمەسمىكىن دەپ ، تۇرغان يېرىمدىن مىدىرلىمىغانىدىم . قارىسام ، ئەمتىكام ئۆي تەرەپكە قاراپ قەدەم تاشلىدى . مەنمۇ چاندۇرماي چوڭ قەدەم تاشلاپ ئۇنى ئۆيگە باشلىدىم.

ئەمتىكام ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ، ئەنسىز كۆزلىرى بىلەن ماڭا بىر قارىدى . ئاندىن ئۇ ئادىتى بويىچە شاپ بۇرۇتىنى بىر تۈزەشتۈرۈۋېلىپ ، قويلىرىمنى بىر قۇر ماختاپ قويدى ـ دە:

ـــ ئانىڭىزنىڭ دۇئاسىنى ئالغان ئادەم ئىكەنسىز باشلىق ، مانا ئەمدى بىزگە باشلىق بولۇپ سايلاندىڭىز . بىر قويىڭىز ئون بولىدۇ دېگەن گەپ . چوڭ ئامەت بۇ باشلىق ، خوتۇن ئالغاندىنمۇ چوڭ ئىش بۇ باشلىق . ئەمدى تارانچى ، قەشقەرلىك... دەيدىغان گەپلىرىڭىزنى ئازراق قىلارسىز ، بىزگىمۇ قاراپ قويۇڭ باشلىق ، نامىزىمدا دۇئا قىلىپ تۇرىمەن... ـــ دېدى ئۇ ئەنسىز كۆزلىرىنى ئوينىتىپ تۇرۇپ.

ـــ مېنى ئۆزىڭىز بىلىسىزغۇ ئەمتىكا ، مېنىڭ ئاغزىمنىڭ يېلى بولمىغىنى بىلەن ئەمەلىيىتىم خېلى دۇرۇس ئادەم ، قوشنىڭىزدىن ئەنسىرەۋاتامسىز؟ ـــ دېدىم مەن كۈلۈپ تۇرۇپ.

ـــ شۇنداق بولسىمۇ باشلىق ، ئادەم بىر قىسىم بولۇپ قالىدىكەن ، باشلىق دېگەن نېمىلا قىلسا باشلىق ـ دە ، مەن ئۆزۈم لۆم ـ لۆم بولغىنىم بىلەن خېلى جىق ئىش كۆرگەن ئادەم . ھوقۇق دېگەن يامان نەرسە . سەل مۈگدەپ قالغان ئادەمنى قىڭغىر يولغا باشلاپ قويىدۇ . ئاخشام كېچىچە سىزنى چۈشەپ چىقتىم باشلىق ، ماڭا ئاپئاق بىر دۇلدۇل تەقدىم قىلىپسىز ، قاراڭ ئۇكام . مەن: «ھۆرمەتلىك باشلىق ، بۇ دۇلدۇلنى قەيەردىن ئەكەلدىڭىز؟» دېسەم ، سىز: «ئەمتىكا ، بۇ دۇلدۇلنى تونۇمىدىڭىزمۇ؟ بۇ ئۆز ۋاقتىدا سىز قەشقەردىن مىنىپ چىققان ئېشەكنىڭ كەينىگە كىرىۋالىدىغان ھېلىقى ئاتتىن بولغان دۇلدۇل ئەمەسمۇ!» دېگۈدەكسىز قاراڭ . مەن ئامەت ، ھەر نېمە بولسا مېنىڭ ئېشىكىمنى كۆرگەن ئاتتىن بولغان دۇلدۇل ئىكەن دەپ ئۇنى مىنىپ قەشقەرگە قاراپ يول ئاپتىمەن قاراڭ...

ـــ ھە ـ ھە...

ـــ يولدا ئۇچۇپ كېتىۋاتاتتىم قاراڭ ، بىردىنلا ئېشەك ھاڭرىغاندەك قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئويغىنىپ كەتتىم...

ـــ قويۇڭە ئاكا سىزنى ، بىر ئوبدان دۇلدۇلنى بەرسەم...

ـــ ئېشەك دېگەن ئېشەكتە باشلىق ، كۆرەلمەيدۇ ـ دە...

مەن ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي كۈلۈپ كەتتىم.

TANGRITAG LITERATURE

— مېنىڭ ئەزەلدىن مۇشۇنداق تەلىيىم يوق باشلىق ، ئوڭۇمدىمۇ ، چۈشۈمدىمۇ تەلىيىم يوق . قەشقەردىن چىققاندا ئاشۇ ئىبغىلدىكى بىر ئېشەك بىلەن چىققان ، مۇشۇ كۈنگىچە نەچچە ئېشەك ئالماشتۇرغان بولسامـمۇ ئىككى بولمىدى ئۇ ھاراملىق، — دېدى ئەمتىكام قايغۇرۇپ.

— نېمىلەرنى دەيدىغانسىز ئاكا ، ئېشەكنىمۇ ئىككى بولمىدى دەپ قايغۇرغۇلۇقمۇ! يا كالا بولمىسا ئۇ ، قويۇڭە سىزنى.

— يا ئەمدى دەيمىنا باشلىق ، پەقەت راۋاج تاپماي كېتىۋاتىمەن ئەمەسمۇ باشلىق ، مۇشۇ كۈن ، مۇشۇ ئايلاردا!

— ئەمتىكا ، سىزگە بىر گەپنى دەپ قوياي ، مېنى باشلىق دەپ ئاتىسىڭىز بولمايدۇ ، يا ئىسمىمنى ئاتاڭ ، يا ئۇكا دەڭ! — دېدىم مەن جىددىي ھالدا.

— خۇدايىم ساقلىسۇن باشلىق ، ئۇنداق دېمەڭ ، مەن يۇرتتا باشلىقنى باشلىق دەپ چاقىرماي بۇرنۇمغا يەپ ، كىشىنىڭ يۇرتىغا مۇساپىر بولۇپ قالغان ئادەم...

— ئۇ دېگەن قەشقەر ئاكا ، غۇلجا دېگەن غۇلجا ، بۇ يۇرتتا چوڭنى ئاكا ، كىچىكنى ئۇكا دەيمىز.

— توخۇ بىلگىنىنى چىللايدۇ دەپتىكەن باشلىق ، شۇڭا مەن ئۆزۈمنىڭ بىلگىنىنى دەي... سىزنى باشلىق دەپ ئاتىسام ئۆزۈم خاتىرجەم يۈرىمەنكەن . خوش ، ئەمدى بىر ئىلتىماس بىلەن ئالدىڭىزغا كىرگەنىدىم باشلىق ، ئاڭلىسام يېزىلىق ھۆكۈمەتكە نامراتلارنى يۆلەش ئۈچۈن پۇل كەلگەنمىش ، يەنە ئاڭلىسام ئۇ پۇلنى يەرلىك تاراتچىلارغا كالا ، قوي ئېلىپ بېقىشقا بېرەرمىش ، شۇ پۇلدىن بولسا بىر بىزدەك تارانچىراق بولۇپ قالغان قەشقەرلىكلەرگە ئازراق بېرىپ تۇرغان بولسىڭىز...

ئەمتىكام بىردىنلا بىچارە قىياپەتكە كىرىۋالدى . ئۇ ئەنسىز كۆزلىرى بىلەن ماڭا يەنە بىر قارىۋالدى ، مەن كۈلۈپ كەتتىم.

— بايام تېخى مېنى يۇرتۋازلىق قىلماڭ دەۋاتاتتىڭىز ، مانا ئەمدى ئۆزىڭىز تارانچىراق ، قەشقەرلىكلەردەك دېگىلى تۇردىڭىزغۇ!

— بۇ يۇرتۋازلىق دېگەن بۇرۇنمۇ تۈگىمىگەن . بۇنىڭدىن كېيىنمۇ تۈگىمەيدۇ ، قاراڭ باشلىق . مەن ماڭا كالا ئېلىپ بەرسە ، قوي ئېلىپ بەرسە دېمەيمەن ، بىرەر يۈز چۆجە ئېلىپ بەرگەن بولساڭلار... ئەتە ـ ئاخشام سايرىشىپ...

— چۆجە؟ قانداقلارچە چۆجە باققىڭىز كېلىپ قالدى؟

— چۆجە دەپ كۆزگە ئىلمىغان بىلەن تۆت كۈندە توخۇ بولىدۇ ، قاراڭ باشلىق . تۇخۇمى ياخشى ، ئۆز ۋاقتىدا يۇرتتا خېلى جىق توخۇ باققان . تۇخۇمى بەك جانغا ئەسقاتىدۇ ئەمەسما! ئەتە ـ ئاخشاملىرى خوتۇن ئۇخلاپ قالغاندا ئوچاقنىڭ بېقىنىغا تۆت تۇخۇم كۆمۈپ قويسام بىردەمدىلا پىشىدۇ قاراڭ ، ئانام بىلەن دادامنى ئاستا ئويغىتىپ ئىككىدىن يېگۈزۈۋالىمەن ئەمەسما!

مەن كۈلۈپ كەتتىم.

— بۇ ئويلىرىغۇ بولىدىكەن ئەمتىكا ، قەشقەرلىكلەر ئايالدىن قورقمايدىغان ، بىراق سىززە بوش چىقىپ قالدىڭىز ـ دە ، ئاكا! — دېدىم مەن ئەمتىكامنى گەپكە سېلىپ.

— ئېشەكمۇ 360 كۈن ھاڭراۋەرمەيدۇ باشلىق ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قەشقەردە ھاڭرىغان ئېشەك ئىلىدا ھاڭرىمايدىكەن ئەمەسما! نىساخان ئاچچىڭىز يۇرتتا ئۇنداق ئەمەس ئىدى ، بىر ۋارقىراپ قويسام ھەپتە كەينىمدە ئولتۇرۇپ مەندىن ئاشقان ئاشنى تېرىپ يەيتتى . مۇشۇ ئىلىغا چىققاندىن كېيىن دودەنلىشىۋالدى قاراڭ ، مۇشۇ ئىلىخونىڭ سۈيى يامان ئىكەن . مۇشۇ ئەتكەن چاي دېگەن خوتۇنلارنى يۈرەكلىك قىلىۋېتىدىغان ئوخشايدۇ . يۇرتتا بولىدىغان بولسا بۇنداق خوتۇننى ئاللىقاچان ئەخلەت بىلەن بىللە تاشلىۋەتمەمدىغان!

— شۇنىڭغا قارىغاندا نىساخېنىمدەم بوۋاي بىلەن مومايغا ياخشى قارىمايدىغان ئوخشىمامدۇ؟

— مەن بار ۋاقىتتا بىرنېمە دېيەلمەيدۇ ، مەن يوق ۋاقىتتا ئانام بىلەن دادامغا چاي بېرىپ ئۆزى ئوغرىلىقچە مانتا ئېتىپ يەيدىغان ئوخشايدۇ بۇ خوتۇن.

— خوتۇندىن تەلىيىڭىز كەلمىگەن ئادەمغۇ سىز،— دېدىم مەن ئەمتىكامنى گەپكە سېلىش ئۈچۈن.

— نىساخان تازنى قوشقاندا بەش خوتۇن ئېلىپ بولدۇم . ئىشقىلىپ شۇ ئالتىنچىسىنى ياخشى چىقىپ قالارمىكىن دەيدىغان ئويۇممۇ بار ئەمدى . ئىلىخودا ئەمدى ھەممە ئىش ئاسان ئىكەن ، مۇشۇ خوتۇن ئالماق بەك تەس ئىكەن ، بۇ يەرنىڭ ئادەملىرى ئاسانلىقچە ئاجراشمايدىكەن ئەمەسما... بىر ئۆمۈر بىرلا خوتۇن بىلەن ھەپىلىشىپ زېرىكمەيدىكەن بۇ ئادەملەر.

مەن كۈلۈپ كەتتىم.

— چۈجە دېگەننىڭ جېدىلى تولا ئەمىتىكا ، قاملاشتۇرالماسىزمىكىن...

— خاتىرجەم بولۇڭ باشلىق ، خورازلىرىنى چىللىتىپ ، مېكىيانلىرىنى كاكىلدىتىپ كۆكۈلدىكىدەك باقىمەن زادى، — دېدى ئەمىتىكام شاپ بۇرۇتلىرىنى تۈزەشتۈرۈپ.

— ئەمىسە ، مەن يېزا باشلىقىغا دەپ باقاي.

— سىز بىرنېمە دېسىڭىز ئۇلار ياق دېمەيدۇ . مەن ھېلىقىدەك «مەندىن يانمىسا خۇدادىن يانا» دەپ قاراپ ئولتۇرىدىغان موتلاردىن ئەمەس ، ئۆزۈم لۆم ـ لۆم بولغىنىم بىلەن ھەممە ئىشنى بىلىمەن . خۇدايىم بۇيرۇسا توخۇ باققاندا كۈندە ئىككى تۇخۇمنى ئۆزلىرىگە يوشۇرۇن ئەكىرىپ بېرىمەن ـ ھە ، باشلىق دېگەنگە تۇخۇم بېرىپ تۇرغۇلۇق...

— نېمىلەرنى دەيدىغانسىز ئەمىتىكا ، يوق توخۇنىڭ تۇخۇمىنى...

— ئۇنداق دېمەڭ باشلىق ، كۆڭلىڭىزدە نېمە بولسا ئەمەلىيىتىڭىزدە شۇنى كۆرىسىز...

مەن ئەمىتىكامنى ئۈزىتىپ قويدۇم . ئۇ «ئېتىزغا بارىمەن» دەپ مەن بىلەن خوشلاشتى . ئۆزۈمنىڭمۇ يېزىلىق ھۆكۈمەتكە بارىدىغان ئىشىم بار ئىدى . موتسىكلىتنى مىنىپ يېزىلىق ھۆكۈمەتكە باردىم . ئىشىمنى

پۈتتۈرۈپ بولۇپ ، ئاخىرىدا باشقىلارغا ئەمىتىكامنىڭ تەلىپىنى ئېيتتىم.

— يۈز چۈجىنىڭ گېپىنىمۇ بىزگە قىلامسەن ئەركىن؟ يۈز قوي ، يۈز كالا ، يۈز ئايروپىلان دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ كەلمەمسەن بىزنىڭ ئالدىمىزغا، — دېدى يېزا باشلىقى ئەخمەتجان ۋارقىراپ.

«پو دېگەننى زەي سالماي ئاتىدۇ ـ دە ، بۇ ئاداش» دېدىم ئىچىمدە يېزا باشلىقى ئەخمەتجانغا قاراپ.

— ھە ، گەپ قىلمايسەنغۇ؟ — دېدى ئەخمەتجان.

— مەيلى يۈز چۈجە بولسۇن ، ئون چۈجە بولسۇن يۇقىرىدىن كەلگەن پۇلدىن بېرىشكىلار كېرەكقۇ!— دېدىم مەن.

— خوتەنلىكتىن جاھىل نەرسىدە سەن . يەنە دېسە يەنە شۇ گەپ . كەنتتىن يۈز چۈجىگە پۇل چىقىرالمامسەن! — دېدى ئەخمەتجان ۋارقىراپ.

— كەنتنىڭ پۇلىدىن ئىشلەتسەم ، ئارقىدىن ھەممىسى يۇگۈرۈپ كەلسە قانداق قىلىمەن؟

— گەپنى ئاز قىلىپ كاسسىرغا كىرىپ پۇلۇڭنى ئالە ماڭ... توخۇ بېقىشنى بىلەمدۇ ئۇ نېمەڭ؟

— ئۆگەتمەمدۇق.

— ئۆگەت ، ئۇ نېمىلىرىڭ توخۇ باقالىسا ھازىرغىچە نامرات پېتى يۈرەمتى .

مەن كەنت باشلىقىدىن پۇل ھۆججىتىنى تەستىقلىتىپ كاسسىردىن پۇلنى ئالدىم . ئاندىن كەنتكە قايتىپ بېرىپ ، پۇلنى كەنتنىڭ بوغالتىرىغا بەردىم . بوغالتىر ئۈچ كۈندىن كېيىن خېلى چوڭ چۈجىلەردىن يۈزنى سېتىۋېلىپ ، ئەمىتىكامغا ئەكىرىپ بەردى.

— رەھمەت باشلىق ، مانا ئەمدى مەن ھاللىق سەۋىيىگە يېتىمەن . يۈز چۈجىدىن يۈز توخۇ قىلىمەن . يۈز توخۇنى مىڭ قىلىمەن، — دېدى ئەمىتىكام خۇشال بولۇپ.

ئەمىتىكام ئالدىراش بولۇپ كەتتى . ئۇ كۈندۈزى ئېتىزنىڭ ئىشلىرى بىلەن بولسا ، ئەتە ـ ئاخشاملىرى چۈجىلىرىنىڭ غېمى بىلەن بولدى . ئۇنىڭ روھىي كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى ئىدى . لېكىن ، ئايالى نىساخان ئۇنىڭ بۇ ئىشىغا ماسلاشمىدى.

— ئەر كىشى دېگەن مۇنداق كالا ، قوي دېگەندەك ماللارنى باقمامدۇ . توخۇ دېگەننى كىچىك بالا بېقىپ ئوينايدىغان نەرسە تۇرسا، — دەيتتى ئۇ ، ئەمىتىكامنىڭ

چىشىغا تېگىپ . بۇنداق ۋاقىتتا ئەمتىكام ئاغزىنى بۇ-زۇپ ئايالنى تىللاپ كېتەتتى.

— ھەي ، ئانىسى بىلەن نان تالىشىپ يەيدىغان تېزەكچى ، ھېلى تىلىڭنى كېسىپ بۇرنىڭغا تىـقىـپ قويىمەن، — دەپ تىللاپ كېتەتتى ئۇ ئايالنى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە ئايالىم نان ياقماقچى بولدى ، مەن ئېغىلنىڭ ئۈستىگە چىقىپ تونۇرنىڭ ئالدىغا شاخ تاشلاۋاتاتتىم . ئىشىمنى تۈگىتىپ چۈشۈپ كېتەي دەپ شوتىنىڭ ئالدىغا كېلىشىمگە ، ئەمتىكامنى كۆرۈپ قال-دىم . قولىدا چوڭ بىر گۆرجەك ، گۆرجەكتە لىق ئۆلۈك چۈجە . ئۇ چۈجىلەرنى دەرۋازىنىڭ ئالدىدىكى ئوغۇتنىڭ ئۈستىگە تاشلاپ كۆمۈۋەتتى . مەن ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتىنى كۆرۈپ ، ئىتتىك شوتىدىن چۈشۈپ دەرۋازىدىن چىقىپ ، ئۇنىڭ قورۇسىغا كىردىم.

— ھە ، ئەمتىكا ، چۈجىلىرىڭىز ئامان ـ ئېسەن-مۇ؟ — دېدىم مەن چاندۇرماي.

— يامان ئەمەس باشلىق ، دانىنى ئوبدان يەۋاتىدۇ ، سۇنىمۇ ئوبدان ئىچىۋاتىدۇ ، تۈكلىرى كۈندىن ـ كۈنگە پارقىراپ قالدى ، خۇدايىم بۇيرۇسا يەنە بىر ئايدىن كېيىن توخۇ بولۇپ قالىدۇ . خورازلىرىغا قارىغاندا مېكىيانلىرى جىق چىقتى باشلىق بۇ چۈجىلەرنىڭ ، بۇمۇ سىزنىڭ ئىلتىپاتىڭىز بىلەن بولاۋاتقان ئىشلارغۇ بۇ باشلىق...

— چۈجىلەرنى توخۇ قىلماق تەس . بەك ھۈنەر تەلەپ قىلىدىغان ئوقەت بۇ . مەن سىزگە يېزىدىن كې-سەلنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان ئوكۇل ئەكېلىپ بېرەي . چۈجىلەرگە ئوكۇل سېلىۋېتەيلى!

— ئوكۇل دەمسىز؟ چۈجىگىمۇ ئوكۇل سالامدۇ؟

— ئوكۇل سالمىساق كېسەل بولۇپ ئۆلىدۇ ئەمەسمۇ.

— ھەممىسىغۇ ئۆلۈپ كەتمەس باشلىق؟ ئوكۇلنىمۇ بىكارغا بېرەمدۇ يا؟ — دېدى ئەمتىكام ئەنسىز كۆزلىرى-نى ئوينىتىپ.

— ئوكۇلنى بىكارغا بېرىدىغان ئىش يوق ئەمتىكا ، ئۆزىڭىز سېتىۋالىسىز.

— ئەمىسە ئالدىرىماي باشلىق ، بىر ئايدىن كېيىن توخۇ بولغاندا سالسامۇ ئۈلگۈرىمەن تېخى، — دېدى ئە-مەتىكام.

— ئەمىسە ئۆزىڭىز بىلىڭ ئەمتىكا، — دېدىم ـ دە ، ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ قورۇسىدىن چىقىپ كەتتىم.

ئايالى نىساخېنىمدەم مېنى ئۇزىتىپ چىقتى.

— بىزنىڭ ساراڭغا بىر گەپ قىلىپ قويغان بولسىلا بوپتىكەن باشلىق . بۇ لۈم ـ لۈم توخۇ باقالمايدۇ ، يېرىم كېچىدە توخۇلىرىنى ساناپ جۆيلۈيدىغان بولۇپ قالدى . مۇشۇنداق كېتىۋەرسە تۆت كۈندە ساراڭ بولۇپ قالىدۇ . بۇ تەتۈر ئىشتان كوچىغا چىقىپ كەتسە مەن ئاۋۇ تىل-لىرىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ مېنى قارىغايدىغان جادۇ-گەر دادىسى بىلەن ئانىسىنى قانداق باقىمەن دېسىلە...

— توخۇلارغا ئوكۇل سېلىۋېتەيلى دېسەم ئۇنىماي-ۋاتىدۇ ، ئوكۇل سالمىساق توخۇلار كېسەل بولۇپ ئۆلە-دۇ، — دېدىم مەن.

— توخۇلار ئۆلسە ئۆلسۇن باشلىق . ئاۋۇ بىزنىڭ قېرى بىرنېمە بولۇپ قالسا كىشىنىڭ يۇرتىدا تۇگەشكە-نىم شۇ ، ئوكۇلنى قېرىغا سالساق بولاتتى، — دېدى نى-ساخېنىمدەم كۈلۈپ.

مەن كۈلگىنىمچە ئۆيگە كىرىپ كەتتىم.

كۈنلەر ئۆتۈۋەردى ، دېگەندەك ئەمتىكام توخۇلىرىنى تازا بېقىپ كېتەلمىدى . توخۇلىرىنىڭ تەڭدىن تولىسى ئۆلۈپ تۈگىدى . شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ياشىنىپ قالغان دادىسى ئالەمدىن ئۆتتى . بوۋاي يېرىم كېچىدە كۆز يۇمغانىدى . ئەمتىكام سەھەردە ھازا ئېچىپ ، ئۈن سې-لىپ «دادىكام ، ھەي دادىكام» دەپ يىغىسىنى باشلىدى . مەن دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئۆلۈمگە كىرگەن جامائەتـلـەرنى ئۇزىتىۋاتاتتىم . ئەمتىكام ئاستا قېشىمغا كېلىپ ، قو-لۇمدىن تۇتۇپ مېنى بىزنىڭ قورۇغا ئەكىردى.

— ئەمدى باشلىق سىزدىن باشقا ئادىمىم يوق ، دادام رەھمەتلىك قىشچە كۈنگە ئىككى تەخسىدىن لەغمەن يەپ ياتاتتى . ئورمىغا ئۆلگۈرۈپ ئۆلۈپ بېرىدىغىنىنى بىلمەپتىمەن . ئەمدى يەتتە نەزىرىسىنى بېرىپ بولغۇچە ئېتىزغا چىققىلى بولمايدۇ ، شۇ ۋاقىتچە ھېلىقى بۇغداي ئورۇيدىغان كومبايىن دەيدىغان نەرسە مەھەللىدىن كې-تىپ قالامدا؟ — دېدى ئۇ ئەنسىز كۆزلىرى بىلەن ماڭا قاراپ.

— خاتىرجەم بولۇڭ ئەمتىكا ، بۇغدىيىڭىزغا مەن مەسئۇل بولىمەن ، مەن ئورۇنلاشتۇراي ، ئەتىلا سىزنىڭ بۇغدىيىڭىزغا چۈشسۇن.

— رەھمەت باشلىق ، داۋاملىق نامىزىمدا سىزگە دۇئا قىلىۋاتىمەن...

بىز ئەمتىكامنىڭ دادىسىنى بىنەمگە ئاچىقىپ كۆ-مۈپ قويدۇق . رەھمەتلىك ھايات ۋاقتىدا كەپتەر بېقىشقا

ئامراق ئىدى ھەم نۇرغۇنلىغان كەپتەرلىرى بار ئىدى . ياشلار جىنازىنى كۆتۈرۈپ مەھەللىدىن بىنەمگە قاراپ ماڭغاندا ، رەھمەتلىكنىڭ كەپتەرلىرى جىنازىنىڭ ئۈستىدە پەرۋاز قىلدى ، كەپتەرلەرمۇ ئىگىسى ئۈچۈن ماتەم تۇتتى.

كۈنلەر ئۆتتۈۋەردى . كۈز كەلگەندە ئەمتىكامنىڭ بېقىۋاتقان توخۇلىرىدىن ئۆلۈپ يىگىرمە نەچچىسى قالدى . مەن «ئەمتىكامغا ئەمدى بۇ توخۇلارنى سېتىۋېتىڭ ، ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى ، سىز توخۇ باقالمايدىغان بولۇپ چىقتىڭىز» دەپ مەسلىھەت بەردىم ، لېكىن ئەمەتكام ئۇنىمىدى.

— ئۇنداق دېسىڭىز بولمايدۇ باشلىق ، يۈز چۈجىدىن يىگىرمە توخۇ قالدى . ئەمدى تۇخۇم تۇغىدىغان ۋاقىتتا ئۇلارنى سېتىۋەتسەم بولمايدۇ، — دېدى ئەمتىكام.

— ئىختىيارىڭىز، — دېدىم مەن.

جۈمە كۈنى سەھەردە بىرسى دەرۋازىنى ئۇردى . مەن ئالدىراپ چىقىپ دەرۋازىنى ئاچتىم ، ئەمتىكام ئىكەن . ئۇ «ئانامنىڭ ئەھۋالى ياخشى ئەمەس ، ئۆيگە چىققان بولسىڭىز» دېدى . مەن ماقۇل دەپ كەينىمگە ياندىم . چاپانلىرىمنى تۈزەشتۈرۈپ كىيىپ ، يۈز ـ كۆزلىرىمنى يۇيۇپ ئەمتىكامنىڭ ئۆيىگە كىردىم.

ئەمتىكامنىڭ ئاپىسى سەكراتقا چۈشۈپ قالغانىكەن . مەن موماينىڭ قېشىدا بىردەم ئولتۇردۇم . ئاندىن ئەمەتكام مېنى باشقا بىر ئۆيگە باشلىدى . مەن ئولتۇرۇپ تۇرۇشۇمغا ، ئەمتىكامنىڭ ئايالى نىساخېنىمدەم ئۆيگە كىرىپ كەلدى . ئۇ شەرەت بىلەن ئەمتىكامنى ئەگەشتۈرۈپ چىقىپ كەتتى . ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى.

مەن ئورنۇمدىن تۇرۇشۇمغا ئەمتىكام قايتىپ كەلدى . ئۇ مېنى قۇچاقلاپ يىغلىدى . مەن «سەۋر قىلىڭ ئەمەتكا» دېگەندەك گەپلەر بىلەن ئۇنى پەس قىلدىم.

— باشلىق ، بىر يىل ئىچىدە مەن ئانام بىلەن دادامدىن ئايرىلىپ قالدىم ، مۇشۇ ئەزرائىل بىزنىڭ ھويلىدىن باشقا يەرگە بارمامدىغاندۇ؟ — دېدى ئەمتىكام قايغۇرۇپ.

مەن كۆلۈۋەتكىلى تاس قالدىم . شۇنداق بولسىمۇ ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ ، ئۇنىڭغا تەسەللى بەردىم.

— خۇدادىن كەلدى ئەمتىكا ، ئەجەل ، بەيدىغان رىزقى شۇنچىلىك ، ئەلەكمۇللا دېمەي بولمايدۇ...

ئەمتىكام يىغلاپ ھويلىغا چىقىپ كەتتى . قوشنا ـ قولۇملار ھويلىدىكى يىغا ـ زارنى ئاڭلاپ ئەمتىكامنىڭ ھويلىسىغا بىر ـ ئىككىدىن يىغىلىشقا باشلىدى . ئەمتىكام بەك يىغلاپ كەتتى ، ئۇ دادىسى ئۆلگەندىمۇ بۇنداق يىغلىمىغانىدى.

بىز موماينى يەرلىكىدە قويۇۋەتتۇق . موماي ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن ، ئەمتىكامنىڭ قولى ئىشقا بارماي قالدى . ئۇ ھاڭۋېقىپ يۈرۈيدىغان بولۇپ قالدى ، توخۇلىرىمۇ ئۆلۈپ ئون نەچچىسى قالدى . قىسقىسى ، ئۇنىڭ قولى ئىشقا بارمايدىغان بولۇپ قالدى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئەمتىكام بىلەن كۆرۈشۈپ قالدىم . ئۇ روھسىز ھالدا بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا قارىدى . ئۇنىڭ ئەنسىز كۆزلىرى تېخىمۇ سەتلىشىپ كەتكەنىدى . بۇرۇتلىرىمۇ بۇرۇنقىدەك رەتلىك ئەمەس ، چېچىلىپ تۇراتتى.

— باشلىق ، بىر ئىشقا ھەيرانمەن ، خەقلەرنىڭ توخۇلىرى قونداقتا ياتسا مېنىڭ توخۇلىرىم يەردە ياتىدۇ يا؟ — دېدى ئۇ يەرگە قاراپ تۇرۇپ.

— ھەممىسى ئۆلۈپتىما؟ — دېدىم مەن جىددىيلىشىپ.

— توۋا ، خەق قوناق بېرىپ باقسا مەن بۇغداي بېرىپ باققان بۇ توخۇلارغا.

— ھەي ، بىر ـ ئىككى كۈن تۇرۇپ بەرگەن بولسىچۇ بۇ جانىۋارلار ، ئەتە يېزا باشلىقى ئەخمەتجان خىزمەت تەكشۈرۈپ كەلمەكچى بولغانىدى . ئۇ سىزنىڭ توخۇلىرىڭىزنى كۆرمەن دېگەنىدى . «ئەمتىكامنىڭ توخۇلىرى ئۆلۈپ تۈگىدى» دېسەم ، نېمە دەر ئەمدى، — دېدىم مەن جىددىيلىشىپ.

— خىجىل بولماڭ باشلىق ، ئانىسى يوق نەرسىنى باققىلى بولمايدىكەن دەپ قويىمامسىز، — دېدى ئەمتىكام.

مەن كۈلۈپ كەتتىم.

— ئەمىسە ، سىزگە قوي ئېلىپ بەرسەك بولغۇدەك.

— ماۋۇ گېپىڭىز بولىدۇ باشلىق ، ماڭىمۇ ئىلىخونىڭ سۈيىنى ئىچكىلى خېلى بولدى ، مەنمۇ ئەمدى تارانچىراق بولۇپ قالدىم... ئەمدى مېنىمۇ قاتارغا قوشۇۋالساڭلار بولىدۇ، — دېدى ئەمتىكام . ئۇ بىردىنلا جانلىنىپ كەتتى.

مەن كۈلۈپ كەتتىم ، ئەمتىكاممۇ كۈلۈپ كەتتى...

تەھرىرلىگۈچى: **ئەكبەر سالىھ**

TANGRITAG LITERATURE

تاشلاندۇق شېئىر

ئۇنتۇپ كەتتى مېنى بۇ دۇنيا ،
ياشامدىم ـ ئۆلەمدىم ئاڭا بەرىبىر ،
مەن بەلكىم ھېچقانداق شائىر يازمىغان ،
ھېچكىمنىڭ ئېسىدە قالمىغان شېئىر .

پاتقاقلاردا جۇل ـ جۇل مىسرالار ،
تۆكۈرۈككىمۇ بولمىدى نېسىپ .
سۇلغۇن گۈلدەك تۇرسام بىر چەتتە ،
پاھىشخانىغا كىرىپ كەتكەن قىز ،
چېكىسىگە ئالمىدى قىسىپ .

خوراز چىللىمىدى مېنىڭ يېنىمدا ،
كۆز قىرىنى سالمىدى نورۇز بايرىمى .
مەن شېئىر تولپىمنىڭ بىر تال ۋارىقى ،
كۆيۈپ كەتكەن بېتىمنىڭ ھەتتا يېرىمى .

چېگرا

قىرىق ياشلارغا كىرىپمۇ قالدىم ،
غازاڭ بولماقتا ئۆمرۈمنىڭ بېغى .
ئون سەككىز ياشلىق سىكىلەك جېنىم ،
كۆكسۈڭگە يات قول تەگمىگەن تېخى .

چېگراسى ئېنىق ئىككى دۆلەت بىز ،
قاتناپ تۇرىدۇ ئەبجەخ ئاپتوۋۇز .
سەن مېنى بىر كۈن بېسىپ ئالەرسەن ،
قىلىپ قالارمەن مەنمۇ تاجاۋۇز .

كېيىنكى توققۇز ئاي

ئۈچ ئاي ئالغىنىدا ئۆزىنى چەتكە ،
كېيىنكى توققۇز ئايدىن ئەسلا دېرەك يوق .
ئۆچۈشكە باشلىدى كۆزۈمدىكى ئوت ،
پەسىل ئايرىيالمىسام ئەمدى كېرەك يوق .

چىقماقچى بولدۇممەن قايتىدىن يولغا ،
كۆرۈندى گۈلدەكلا بىر دۆۋە ئەخلەت .
مەشرەپكە قاتناشقان توققۇز قىز ئېچرە ،
سەن مېنى پوتىدا ساۋىدىڭ پەقەت .

ئىشكىمنى چەكتىڭسەن توققۇز ئاي بۇرۇن ،
دېمەك ، ئالالايمىز پەرزەنتتىن خوشۇل .
ئوغۇزخان ئوقۇپ قويسا نىكاھىمىزنى ،
تۇغارسەن توققۇز ئۇيغۇر ، ساق توققۇز ئوغۇل .

مۇزلىغان باھار

تۇپراق يېرىپ بىخ سۇرگەن مايسا ،
بولۇپ قالغان تىلەمچى بالا .
بىخىل بايدەك كەگرى تەبىئەت ،
زاكات بەرمەس ئاڭا ئاز ـ تولا .

ئېتىز بېشى ھۇرۇنلار شەھرى ،
زىمىستاندىن بېرەر بېشارەت .
تەگكە بولغان يوپۇرماقلارغا ،
مۇز تۇتۇپتۇ نېپىز بىر قەۋەت .

يىپىنغانچە جۇل ـ جۇل تونىنى ،
باش كۆتۈرمەي كېلىدۇ باھار .
ۋاپا قىلماس چېچەك جىلۋىسى ،
ئەمەس بەلكى يازمۇ ۋاپادار .

تاللاش مۇمكىن

تۇغۇلغان كۈنۈمنى تاللىيالمىدىم ،
ئەمدى تاللاش مۇمكىنمۇ ئۆلۈم پەيتىنى .
ئۇتتۇز سەككىزگە كىرىپمۇ قالدىم ،
چېقىپ بولالمىدىم هايات قەنتىنى .

ياخشى كۈنلەرنى تاللاش نە هاجەت ،
ناپاك كۈنلەرگىمۇ قىلمايمەن هەۋەس .
ىىراۋ تەقدىرىمنى بەلگىلەپ بوپتۇ ،
ئەي رەمبال ئۈنىڭنى ئۈچۈر ، بولدى بەس!

تاللىشىم مۇمكىن موللاقچى كەپتەر ،
چۈنكى بىر توپ ئىچىدە بولىدۇ بىرى .
ئېگىز ئۇچقان بالدۇر چۈشەر قاپقانغا ،
قالغانلىرى دان يېيىدىن كېتەلمەس نېرى .

شائىر مۇختار بۇغراغا قارشى...

كۆپ ۋاقىتلىق ئۆتتى رادىئو دولقۇنلىرىدا ،
بەنت قىلدى سېنى هەر ۋاقىت تېلېۋىزور قانىلى .
ۋەز ـ نەسىهەت «سۆيگۈ»دەك قەدىردان بولۇپ ،
سىلاپ ـ سىيپاپ ئۆتەلمىدى ئۇيغۇر شامىلى .

تونۇيالماي ئۆتتۇق ئۆزلۈك ئۆزلۈكنى ،
هەسرەت كۆزلىرىگە باقتىڭ بىپەرۋا .
رەقىبىڭ ئېتىڭنى ياسىداق قىلدى ،
دوستلىرىڭ هەر تەرەپكە تارتتى هارۋا .

ئەپسۇس ، باشقىلار كۆڭگەنگە كۆندۈڭ ،
«ئەركەم» دېدىڭ ، لېكىن ئەركەڭ يوقالدى .

هازىر كاللىۋكسىمان خەنجىرىڭمۇ يوق ،
بەلكىم سېنى بىر قاراڭغۇلۇق قويىنغا ئالدى .

مەن بىر ئوقيا

مەن بىر ئوقيا خارابىدىن قېزىۋېلىنغان ،
بەلكىم ئىشلەتكەن ئوغۇز ـ بۇغراخان
ۋە ياكى ئۆلتۈرگەن بىرەر تال توشقان
ۋە ياكى ئوۋلىغان تۇمەنلەپ قاپلان .
بەلكىم مېنى ئىشلەتكەن نامەلۇم ئوۋچى
ئۇ بەلكىم ئەما ۋە ياكى مەرگەن .

مەن بىر ئوقيا يۈرەككىلا بەتلەنگەن ،
بەلكىم ئورنۇم دوزاختىدۇر ياكى جەننەتتە .
ئەينەكلىك رامكىغا ئېلىنغىنىمدىن ،
تاشلىنىپ تۇرغۇنۇم ياخشى بىر چەتتە .

گۆركار

گۆركارغا ئۇدۇللا يولۇقۇپ قالسام ،
بىر تامچە كۆز ياشتەك تىترەيمەن دىر ـ دىر .
مەن ئۇچۇن گۆرىمدە يېتىپ بەرمەس ئۇ ،
ئوڭمۇ كەلمەيدۇ سارغايغان تەقدىر .

ئىچكىرى، تاشقىرى كۆركەم قازناقلار ،
باغرىغا ئالىدۇ ئوماق جەسەتنى .
گۆركار مەكتەپنىڭ دەرۋازىۋىنىدەك ،
قوبۇل قىلمايدۇ چىن مۇهەببەتنى .

بىر كەتمەن توپىسى كەم قالسا گۆرنىڭ ،
ئېتىكىدە توشۇيدۇ شامال .
جەسەت ئۆزۈن بولسا قاتلايدۇ گۆركار ،
قىسقا بولسا كۆمەر ئۆز پېتى دەرهال .

روهىمدىكى پەلەمپەي

مۇختار سۇپۇرگى

سېنى ئايغا ئوخشاتسام

كۆكتىن ماكان ئىزدىدىڭ ، سېنى ئايغا ئوخشاتسام ،
تەشنا قىلدىڭ ، لېۋىڭنى هەسەل چايغا ئوخشاتسام .
جەننىتىدە چايان بار يارغا يالغان ئېيتقاننىڭ ،
چاكار كۆردۈڭ ئۆزۈڭگە ، سېنى بايغا ئوخشاتسام .

سۆيگۈ بەخت بەرمەمدۇ بىلسە مېهىر ـ ۋاپانى ،
قۇچىقىڭنى تار قىلدىڭ پاناه جايغا ئوخشاتسام .
سۆيىدۇرمىسەڭ ، سۆيگەنىنىڭ ئاهلىرىدا نە لەززەت؟
قىچىپ كەتتىڭ ، سېنى شوخ توسۇنتايغا ئوخشاتسام .

مەشۇق دېگەن ئاشىققا بولار ئىدى سايىۋەن ،
نېمە دەرسەن يار سېنى تاقىر سايغا ئوخشاتسام .
قوش قۇتۇپلۇق ئالەم بۇ جۇدۇن قىلما چېھرىڭنى ،
كېلەرمىدىڭ ئوت تىلەپ ، مۇز چىرايغا ئوخشاتسام .
يار دېمىسەم كۆيمەستىم ، لەھزە بولۇپ سۆيمەستىم ،
سۆيگۈ تىلەپ كېلەمسەن ، بىر گادايغا ئوخشاتسام .

كەلمىدىڭ

ئۆتۈپ كەتتى نەچچە قىش ، باھار بولۇپ كەلمىدىڭ ،
مارجان ئەتتىم مېغىزدىن ، ئاسار بولۇپ كەلمىدىڭ .
غېرىبسىندىم ، ئاغرىدىم ، مەجنۇن قىلدى جۇدالىق ،
چۈشلىرىمدە قېشىمدا ياتار بولۇپ كەلمىدىڭ .
كۆكلىمىدە خەقلەرنىڭ گۈل ئېچىلدى ناتونۇش ،
ھېچبولمىسا سەلكىندە ئىپار بولۇپ كەلمىدىڭ .
كۆكۈل يالغۇز قالغاندىن ئېغىر كۈلپەت يوق ئىكەن ،
قونمىساڭمۇ كېلىپلا قايتار بولۇپ كەلمىدىڭ .
ئىزىڭ چۈشكەن يوللاردىن ئۆتتۈم سېنى سېغىنىپ ،
كۆلەڭگەڭدە جىسمىمنى ياپار بولۇپ كەلمىدىڭ .
ماڭغىنىمنى كۆرگەنلەر كۈلۈشكەندۇ نېمە دەپ ،
ئەقىدەمنى يات كۆزدىن ساقلار بولۇپ كەلمىدىڭ .
سېنى ئەتە كېلەر دەپ چاي راسلىدىم ھەر «ئەتە» ،
«مەن ئىچسەم ئۇ قانار» دەپ ، ئوتلار بولۇپ كەلمىدىڭ .

نېمە قىلساڭ بىرگە بىر

ئاھ ئۇرمىغىن ، ئۆكۈنمە يارىڭ كەتسە قېشىڭدىن ،
ھاياتنىكى ئىسسىق _ سوغ ئۆتەر شۇنداق بېشىڭدىن .
كەتكەن ئىدىڭ ئۆزۈڭمۇ تاشلاپ ئۇنى بى ئالەم ،
ئۇنىڭ تۆككەن ياشلىرى ئارتۇق ئىدى يېشىڭدىن .
سۆيگۈ شېرىن بولامدۇ ھىجران يولى بولمىسا ،
بەخت ئۇنسە بولامتى يازغان ھەربىر خېتىڭدىن؟
يېرىلىپتۇ قايىقىڭ ئۆزۈڭ ئاتقان تېشىڭدىن .
ئۆتنە ئالەم بۇ دېگەن ، قالماس ئۇنىڭ بۇنىڭدا ،
مۇھەببەتنىڭ ئەلمى تولا شۇنداق چېچىڭدىن .
سۆيگۈ بولار ئەبەتلىك ، دەرد مەڭگۈلۈك بولمايدۇ ،
چىدىيالماي ئازابقا ، كېچىپ يۈرمە جېنىڭدىن .
قارا ، ئەنە سەن ئۈچۈن بىر قۇچاق گۈل كۆتۈرۈپ ـــ
ئۆتتى بىرسى نۇرلىنىپ ، خۇش ھىد چېچىپ يېنىڭدىن .

غەزەللەر

ئەكبەر نىياز پەتتارى

1

چىناردەك قامىتى بارلار چىناردەك سۇنمىسا دەيمەن ،
باھاردەك ھالىتى بارلار ئايازدا سولمىسا دەيمەن .
قازاندا قاينىغان يارما چۆمۈچتە بولسا ھەم يارما ،
يامان ، ياخشى بولۇپ بىر سەپ قاتاردا تۇرمىسا دەيمەن .
ھاياتنىڭ تىلسىمى كۆپتۇر ئۇنى يەشمەك بەسى مۈشكۈل ،
سۆيۈشكەنلەر ئارا قىلدەك بىرەر سىر قالمىسا دەيمەن .
چىمەندە سايرىغان بۇلبۇل چىمەننى ئاشىيان ئەتسە ،
كېلىپ قۇزغۇن بىلەن قاغا دەرەخكە قونمىسا دەيمەن .
قارا ، كاج بولسىمۇ قىسمەت ھايات ئۇ يەنىلا قىممەت ،
خۇشاللىق ئۈستىگە قايغۇ پەقەت توي قۇرمىسا دەيمەن .
ئىشەنچ بەرگەن چىدامدىن نىيازى ئالسىمۇ ئىنئام ،
ئىشەنگەنلەر ئۇنى ئاخىر ئازابتا قويمىسا دەيمەن .

2

ئوتقا چۈشتۈم سەن ئۈچۈن قەلبىمنى گۈلخان قىلغىلى ،
سۇغا كىردىم سەن ئۈچۈن مېھرىمى ئوكيان قىلغىلى .
ئۇشبۇ دەردكە مۇپتىلا قىلغان ئەمەسمۇ سەن مېنى؟
سەن يارالغانمۇ مېنىڭ ياشىمنى مارجان قىلغىلى .
كىم مېنىڭ بەختىم ئۈچۈن ھامىي سېنىڭدەك بىلمىدىم ،
تۈن بويى بولدۇم خۇمار خانەمدە مېھمان قىلغىلى .
شەيتىنىم بەردى ساۋاق قانچە رەت «ئۈز» دەپ ئۈمىد ،
نەدە بولسۇن ئىختىيار سۆيگۈمنى پىنھان قىلغىلى .
ياكى سۆيگىن _ سۆيمىگىن تەقدىم ئېتىلگەن مەن ساڭا ،
شۈكرىكىم مىڭ رازىمەن جانىمنى قۇربان قىلغىلى .
قۇت ، ۋىسالىڭ ، سۆيگۈنىڭ يولى جاپالىق ئەسلىدىن ،
بارمۇ ئىرادەڭ تاغ مىسالى چۆللەرنى بوستان قىلغىلى؟
ئەي نىيازى ھەرقاچان ھىممەتكە بولغىن ھەمنەپەس ،
تەق بولۇپ تۇر باشقىلارغا خەيرى _ ئېھسان قىلغىلى .

3

ۋاپادىن تامچە سۇ تۇتساڭ ، ساڭا ئوكياننى باشلايمەن ،
ئايازدا تەمترەپ قالساڭ ، ئۇلۇغ گۈلخاننى باشلايمەن .

جاپانىڭ تېگىدۇر راھەت ، جاپا چەكمەي بەخت نەدە؟
مۇشەققەت چۆلدە قالساڭ ، چىمەن ـ بوستاننى باشلايمەن .
دىدار دەيمەن ئۇزۇن تۈنلەر ئەقىدەمدىن پۈتۈن نەزمە ،
كېلەر بولساڭ خۇشاللىقتىن يېڭى داستاننى باشلايمەن .
سېنىڭ بىرلە ھاياتىمنىڭ باھار ، يازى كۈلۈپ باققاي ،
يۈرەكىم تۆرىگە سەندەك ئەزىز مېھماننى باشلايمەن .
چۈشۈم ئىچرە سېنى كۆرمەي يېشىم تۆكسەم خىزىر ئېيتتى:
جىدالىق بول مانا مەن بار ساڭا چولپاننى باشلايمەن .
مۇھەببەت بەختىگە چۆمگەن كىشى ھىجراننىمۇ بىلگەي ،
سەۋرنىڭ بىر چېتى جەننەت ئۈزۈم رىزۋاننى باشلايمەن...
نىيازى بولمىساڭ مەجنۇن قۇچاق ئاچماس گۈزەل لەيلى ،
كى ئاشىق سېپىدە تۇرساڭ ، گۈلى جەۋلاننى باشلايمەن .

ئۈچ شېئىر

ئىبراھىم نىياز

شۇنداق دەيدۇ مېنىڭ ۋىجدانىم

شۇنداق دەيدۇ مېنىڭ ۋىجدانىم:
بەزىلەر ئىت بولسا بولۇۋەرسۇن ، بەس!
بىر پارچە سۆڭەككە قىلمىغىن ھەۋەس .

شۇنداق دەيدۇ مېنىڭ ۋىجدانىم:
ياشىماقنىڭ يوللىرى تولا ،
ئېغىر قىسمەت چۈشسىمۇ باشقا ،
مېنى ھەرگىز سېتىپ تاشلىما!

شۇنداق دەيدۇ مېنىڭ ۋىجدانىم:
مېنى سېتىپ يۈرگەنلەر تالاي ،
بىرلىرى ئەمەلنىڭ كويىدا ساتتى ،
بىرلىرى بىر ناننىڭ كويىدا ساتتى .
بىرلىرى بىردەملىك خۇشاللىق ئۈچۈن ،
كوچىدا جاناننىڭ ئوتىدا ساتتى .

شۇنداق دەيدۇ مېنىڭ ۋىجدانىم:
مېنى سېتىپ ئارام تاپقانلار ،
كېتەلمىدى ئەرشكە چىقىپ؛
مېنى ساتما جېنىڭ چىقسىمۇ ،
ياشا ئەلنىڭ سۆيىدە ئېقىپ...

ھايات ، سىرلىرىڭنى كۆندە بىلگۈم بار

ھايات سىرلىرىڭنى دېڭىز دەپ بىلدىم ،
غەرق بولغىنىدا تالايلار سەندە .
بۈگۈن باشلىرىغا تونىنى كىيگەنلەر ،
ئەتە ئۈچىسىغا كىيەركەن جەندە .

سەندە ھېكمەت تولا ، قىسمەتمۇ تولا ،
ئۇدۇل جەننەتكىلا بارمايدۇ ھېچكىم .
بۈگۈن كۈلۈپ باقتىڭ ماڭا شۈبھىسىز ،
ئەتە ئېغىر قىسمەت پۈتۈرسەن بەلكىم .

سەندىن رەنجىشىمۇ بىھاجەت ئەسلا ،
سېنىڭ دېڭىزىڭدا بولغاندا غەرق .
ھايات ـ ماماتلىقنى ئۈچرىتىپ تۇرغىن ،
شۇندىن ياخشىلىقنى ئېتەرمەن پەرق .

ئادەم ئادەملەردىن بولغاندا بىزار ،
سېنىڭ مۇھەببىتىڭنى قالىمەن سۆيۈپ .
سېنىڭ قەدرىڭ قانداق ئۆتۈلسۇن دەيسەن ،
ئىشقى ئوتلىرىڭدا يۈرمىسەم كۆيۈپ؟.. .

قەلبىمدىكى چەكسىز كەتكەن يول

قەلبىمدىكى چەكسىز كەتكەن يول ،
تۇتىشىدۇ سېنىڭ ئۆيۈڭگە .

غېرىب ـ مىسكىن يول
كۈيلىرىمۇ غېرىبتۇر مەندەك .
تەنھالىقتىن تېرىپ قويدۇم گۈل ،
ئۈنۈپ چىقار بەلكىم ھەشقىپىچەك .

بۇ يولدا
كېلىدۇ مىسكىن دېھقان بالىسى ،
كىم بىلىدۇ؟
دەردلىرى قايسى .
ئۇچراپ قالىدۇ قەدىمىي ناخشا ،
ئىزدەپ يۈرەر ئۇنى ئىگىسى...

TANGRITAG LITERATURE

شۇنداق بىر كۈنى .
چۈشۈپ كەتتى ئىبراھىمنىڭ ئىچىگە ئۇنى .
چۈشلەر بۇزۇلدى
كۆڭۈل تۇتۇلدى ،
ئاي چىقمىغان قاراڭغۇ تۈنى .
قەلبىمدىكى چەكسىز كەتكەن يول ،
دادامنىڭ ئېتىزلىقىغا كەتكەن تۇتىشىپ .
دادام يوغان كەتمىنى بىلەن ،
يول بويىدا يۈرەر سۇ تۇتۇپ .

دادا
قەلبىمدىكى چەكسىز كەتكەن يول ،
بارار سېنىڭ قەلبىڭگە ئۇدۇل .
قەلبىم چەكسىز يايراپ كېتىدۇ ،
قوللىرىمنى سىققاندا بىر قول .

شۇنداق دەيتتىڭ:
كۈلۈپ تۇرۇپ جان بەر ھەقىقەتكە .
ئايلىنىپ قالما ھەرگىز ئەخلەتكە!
جان چىقسىمۇ ، چىقارمىغىن ياش
بوپقالمىغىن بىچارە گۆشباش...
ياشاپ كەلدىم شۇنداق ئارماندا ،
يېقىن تۇرۇپ قەلبىڭگە دادا...
ئىزلىرىمنى ئاختۇرۇپ باققىن!
يۈز كېلىمەن ساڭا ـ ۋىجدانغا...

ئىككى شېئىر

توختاش بەكرى

چېچەك

ناھايىتى بەرگىنىڭ بىر تاللا چېچەك ،
پۇرسام تۇيۇلسەن ئېسىل ئەتىردەك!
چېچەككە ئىسسىتقۇ قىلغانمىدىڭ سەن؟!
چېچەكلا چۈشەيمەن بال ھەرىسىدەك!...

ئۆزۈڭمۇ قىزىلگۈل ،
لەۋلىرىڭ چېچەك!
بال ھەرە بولۇپلا قونغۇم كېلىدۇ!...
ئاشۇ پاك چېچەكتىن شىرنە سۈمۈرۈپ ،
مەڭگۈلۈك بەختىيار بولغۇم كېلىدۇ!...

سەھەردە...

ئەي ، قىزىلگۈل سەھەردە
خۇش ھىدىڭنى ھىدلىدىم!
خىسلىتىڭگە قايىلمەن ،
بىللە ھىد بوپ چېچىلدىم!...

بۇ ھىدلاردىن ئاشىقلار ،
ھۇزۇرلانسۇن ـ روھلانسۇن!
ئاشىق جانلار ، جانانلار ،
تاڭ سەھەردە ئويغانسۇن!

ئىشنىڭ بېشى سەھەردە ،
سەھەر قانات ھاياتقا .
سەھەرسىزدىن ئېرىشمەك
تەستۇر ئوڭلۇق جاۋابقا...

شېئىرلار

ئابدۇقادىر جۇمە تۇنيۇقۇق

مىراجىخان

كاككۇك كەلسىمۇ ھېچ كەلمەيدىغان ،
قايتىلانماس يارىدار تۇيغۇ ،
دۇتار بىلەن تۆكۈلەر ئاستا ،
تۇتقۇن قۇشتەك ۋاپادار قايغۇ .

مىراجىخان ئۇ قانداق ناخشا؟
ئۇ قاچاندىن مەڭگۈلۈك جانان؟

ئۇ ھىجرانىنىڭ گۈزەل يامغۇرى ،
ئۇ يۈرەكتىن تاشقان تامچە قان .

مېنى يەنە قويمىغىن داغدا ،
ساڭا مەڭگۈ بەخشەندىدۇر جان .
سەن قايرىلغان دوقمۇشتا كۈتۈپ ،
ئۆلمەكتىمەن... ئاھ ، مىراجىخان.. .

قىش كېچىسى

يادىمدا شۇ كېچە مەن سېنى سۆيگەن ،
يۈرىكىم جاھانغا سىغىشمىغان ئۇ دەم .
خۇش ھىدىڭ تەپتىدىن ئېرىگەن ۋۇجۇد ،
قار يېغىپ تۇرسىمۇ ئاستا لەپىلدەپ .

شۇ كېچە تەشۋىشتىن خالى ئىككىمىز ،
بىغۇبار تىترىدۇق مۇزىكىسىمان .

يوقاتتىڭ ئۆزۈمنى بارلىقىمنى ھەم ،
بەختتىن مەست بولغان كۆزلىرىڭ بىلەن .

بىر تامچە ياش كەبى دېڭىز كۆزۈڭدىن ،
ياغامدۇ يامغۇر بوپ سېنىڭ شەھرىڭدە .
قىش بولۇپ كېتەمدۇ يا ۋۇجۇدۇڭ ئېرىپ ،
شۇ كېچە ئىسسىگە شۇ چاغلار يەتسە .

نېمشقا

خىيالمۇ ئەمەسسەن ياكى كۆز يېشى ،
نېمىشقا روھىمنى قىلىپ قويدۇڭ نەم؟
ئاي نۇرى خىلۋەتكە سېپىلسە خىرە ،
نېمىشقا بويۇمغا يۆگىشىپ مەھكەم؟

نېمىشقا قۇرلارغا قوشۇلۇپ ئەركەم ،
شۇ ئاچچىق چۇشلەرنى قىلىسەن ئايان؟
مۇھەببەت كۆزۈڭدە لىغىلدىسا لىق ،
نېمىشقا ئۆزۈڭنىڭ ئەمەس ھاياجان؟

شېئىرلار

مەسئۇد ئەيسا

تۈن ، كېزىمەن كوچىلارنى...

يەتتى كېچىنىڭ قەدىمى ،
بۇ ــ دەل سۈكۈتنىڭ باشلىنىشى .
خىياللارنىڭ مۇنبەت ئېتىزى:
قەلبىمنىڭ ئېچكىرىسى!

تۈن ، كېزىمەن كوچىلارنى.. .
يۈرەكنى قاپلىغان تىترەك .

دەرەخلەر جىمجىت ، تۈن ئاقار تىنچ ،
مەيۇس قەدەملىرىم بىلەن .
قەدىم ، بۈيۈك كوچىلارنى ،
كېزىمەنۇ... كېزىمەن...
نېملەرنى ئىزدەر كۆزلەر؟
نېملەرنى سېزەر يۈرەك؟
تۈن ئاقار سىماب كەبى ،
تاش كەبى سىگەر كوچىلار ،
سىگدىم مەنمۇ قەغەز پارچىسىدەك .

قويدى مېنى ئالدىرىتىپ ئويلار ،
كوچىلاردا قالدى مەندىن پەقەت
مەيۇس ، سوغۇقنە ، ئاھ ۋە تىترەك!

كېچە شاپائىتى

يېتىپ كەلدى ئاخىرى زېمىنغا كېچە ،
يېيىپ قاناتلىرىن ئالدى ھاردۇق .
يۇمران ، ئىسسىق مامۇق قانات ئاستىدا ،
سۆيگۈسىگە قاندى ئاشىق ـ مەشۇق!

ھايات ــ شاختىكى شېرىن ئالما

ھايات ــ شاختىكى شېرىن ئالما ،
ئۈزۈپ كېتەر ئۇنى ئۆلۈم .
بىلىپ بولالمايسەن ھېچ ، كىتابىڭ ــ
نەچچە باب ـ نەچچە بۆلۈم؟

بەزەن بەتلىرىدە شادلىق ،
بەزەن بەتلىرىدە ئاچچىق .

ئېزىش ئىنسانغا تالىق ،
لېكىن
قىيىن ئەمەس
ھاياتنى سۆيۈش

ھەسرەتلىك كۆڭلۈم

دەردىڭنى ئېيتارسەن كىمگە ، ھەسرەتلىك كۆڭلۈم ،
ساڭا پىچاقنى سالغان ئۆز قولۇم .
كەتتى دوستلار مېنى تاشلىشىپ ،
توساقلارغا تولدى يولۇم .

چۈشتۈم ھەسرەتنىڭ ئالقىنىغا دەل ،
دوستلار ئايلاندى دۈشمەنگە .
پۇل كۈچىنى كۆرسەتمەكتە غادىيىپ .
كۈن نۇرىمۇ قىيپاش چۈشمەكتە ،
غېرىب ـ غۇۋار كۈلبىلەرگە .
مانا مۇشۇنداق جاھان قىسمىتى ،
قالدى نەلەردە دانالار ھېكمىتى؟
غۇنچە غېرىبلار ئالدىدا ،
ئەي ھەسرەتلىك كۆڭلۈم ،
سېنىڭ غېرىبلىقىڭ نېمىتى؟

ئىقرارنامە

(ھەجۋىي)

ئابدۇرېھىم زۇنۇن

ھۇما قۇشى قوندى بېشىمغا ،
ئالقىشلاندىم ، ئۇلپەت كۆپەيدى .
ئاۋۇپ قالدى «دوست» ، «تۇغقان»لىرىم ،
سالام ـ سەھەت ، ھۆرمەت كۆپەيدى .

شۇندىن بېرى ئىشلار بۆلەكچە:
پايدىغا ئالماشتى مەيەم .
كەڭ ئېچىلدى ئىشىك ، دېرىزەم ،
تاۋابگاھقا ئايلاندى كەيەم .

ئەتە ـ ئاخشام ئۆيۈم بازاردەك
قىزىپ كېتەر ، ياڭراپ مەدھىيە .
چەتتە قالماس ئۇماق ئەۋرەممۇ ،
قوبۇللايدۇ ھەتتا ھەدىيە.. .

پۇقرالىرىم — دېگىن ، مەن — بېلىق ،
بىر تۇغقاندەك ئۆتىمىز ئىناق .
تىلىم تاتلىق ، بوينۇم تۆۋەن ھەم ،
مەن تەمەننا ، كىبىردىن يىراق .

شۇڭا ياقتى ئەمما ، مەنمۇ ھەم ،
يېقىن بولدۇق گۆش بىلەن ياغدەك .
دېمەك ، كەلدىم «قوش ئەمچەك ئېمىپ» ،
يۆلەنچۈكۈم بار مېنىڭ تاغدەك.. .

ئارامىمنى بۇزۇپ ھەر كۈنى ،
قۇچاق ئاچار ماڭا رېستوران .

ئىش تۇتىدۇ رايىمغا بېقىپ ،
خېرىدارلىق قىلغان ساھىبخان .

قىزلار تۇرار قول باغلاپ ماڭا ،
تارتىلمەن تانسىغا بولاق .
ئىشتىھانى ئاچىدۇ ئەجەب ،
بۇندا يېگەن قورۇما ، تاماق.. .

چۈنكى سىگارت تۇتۇپ ، ئوت ياقار ،
بىرى تاماق سالغاچ قاچامغا.. .
تەكلىپ قىلار بىرى قەدەھكە ،
بىرى ئۇندەر مېنى ئارامغا.. .

تەل بولىدۇ نېمە ئويلىسام ،
«ئېچىل سۇپىرا» ھەم «ئۇچار گىلەم» .
ھوقۇق دېگەن قالتىس نېمىكەن ،
يىراق مەندىن تەشۋىش ، دەرد ـ ئەلەم .

ماڭا ئاددىي مۇرەككەپ ئىشلار ،
مېنىڭ ئۈچۈن يىراقمۇ يېقىن .
ئۆزگىلەرنىڭ ئېتىزلىرى دۆڭ ،
مەن تەرپكە ياتىدۇ ئېقىن .

قويلىرىمغا بۆرە تېگەلمەس ،
ئايىنىپ قالدى تاغدا تۆللىرىم .
ئېرىقىمدا سۇمۇ ئۆكسىمەس ،
ئەنە بوستان بولدى چۆللىرىم .

باغاق يازسام نەۋرەم تويىغا ،
كەلدى ئەلۋەك مېھمانلىرىمۇ .
ئۆزلۈكىدىن يۈرۈشۈپ ئىشلار ،
خېلى كۆپتى ھەميانلىرىمۇ .

ماڭا گۈللەر جىلمايدى چۆلدە ،
كۈلۈپ باقار بېلىقلار كۆلدە .
بار نېسىۋەم باغلاردا ، ھەتتا
دېھقان تاڭدا سورىغا بۆلدە...

كۆردۈم بۈگۈن ئاتا – ئانامنىڭ
دۇئاسىنىڭ كارامىتىنى...

نەگە سوزسام يېتىدۇ قولۇم ،
شۇلگەچ ئەلنىڭ دارامىتىنى.. .

بەلكىم ماڭا يامان كۆز تەگدى ،
ئۆكسۈپ قالدى سوۋغا – سالام ، «كەل...»
بۇ كىملەردىن قالمىغان جاھان ،
باقىي ئەمەس بىلگەنگە ئەمەل .

تەختى – بەختىم كەتتى ئىلكىمدىن ،
«كەلكۈن» توختاپ ، «تۆھمەت» كۆپەيدى .
دومسايدى شۇ «دوست» ، «تۇغقان»لىرىم ،
يالغۇز قالدىم ، كۈلپەت كۆپەيدى...

شەھەردە قونۇپ قېلىش

ئەخمەتجان ئوسمان

تەنھا قالدىم ، ئوتتۇز ئوغۇلتۇق
توي ئوينىغان تېخى ھېلىلا
توي ھارىقى ئىچىپ مەست بولۇپ
سىرتتا كۆردۈم تەنھا ئۆزۈمنى
قېنى ماڭا مەي قۇيغان ساقى
قېنى ماڭا قېشىنى ئېتىپ
قارىچۇقۇمنى ئويۇپ يېگەن قىز
گويا ماڭا بېرىپ تەسەللى
سىرداشماقتا مەن بىلەن زاۋال
غىرىس – غىرىس سۇنماقتا قار سۆڭىكى
گاڭگىراپ قالغان ئايغىم ئاستىدا
تەشۋىش.. .
ئىشىك باقار تەمبەل قاراۋۇل
يانچۇق ماراپ يۈرگەن يانچۇقچى
ھەممىسى مەن ئۈچۈن تەھدىتتۇر بۈگۈن
ئادەمسىز كوچا
ھەتتا چىراغمۇ .
ئۇلانمايدۇ تېلېفون سىمى
ئېچىلمايدۇ چېكىلگەن ئىشىك
تاكسى ياكى شوپۇرنىڭ ئۆزى
سەن تەرەپكە ئاغىدۇ بەزەن
پۇلۇڭ بولماي قالسا يېنىڭدا
قاپاق تۈرۈپ تىللايدۇ ھەتتا
بۇزۇق ئايالدەك شالىنى چېچىپ .
نەچچە توختاپ ، نەچچە رەت كەتتى
يەتمىش سوم پۇل چىقمىغاچقا يېنىمدىن
مۇساپىر بوپ قالدىم شەھەردە
ئىسسىنىۋالسام ياخشى بولاتتى
تونۇر بولسا كىرىپ ئىچىگە .
مۇساپىرنى قارشى ئالمايدۇ
شەھەر تۇرماق ، قېرىنداشلارمۇ
قار ياغماقتا شەھەر قەلبىگە
قار ياغماقتا شەھەرلىكلەرنىڭ
قۇرغاقلىشىپ كەتكەن روھىنى
سۆيۈپ كەتكەن سۇيۇق كۆڭلىنى
ئۆز جىسمىدەك پاكلىماق ئۈچۈن .
قار ياغماقتا شەھەر چېھرىگە
ئىككى پۇتۇم قاتتى تۆمۈردەك
بىلەلمىدىم مۇزلىدى يەنە
ماڭا تەۋە قايسى ئەزايىم
تىرىكلىكتە كۆردۈم دوزاخنى
بېھىش ئىزدەپ شەھەر ئىچىدە
تۈنەپ چىقىپ پەقەت بىر كېچە .

تەھرىرلىگۈچىلەر: **پولات ھېۋزۇللا، ئەركىن نۇر، ئەكبەر سالىھ**

شائىر، شېئىر ۋە ئوقۇرمەن

نۇرمۇھەممەت ياسىن ئۆركىشى

شېئىر ئىنتايىن گۈزەل تۇيغۇ، ئۇ گۈزەل قەلبلەردە تېخىمۇ گۈزەل ھالەتتە نامايان بولىدۇ. ئۇ شۇنداق گۈزەل ھاياجان بىلەن تولغان بولىدۇكى، شېئىردىكى دۇنيا بىلەن كۆز ئالدىمىزدىكى دۇنيانىڭ نەقەدەر يىراقلىقتا ياشايدىغانلىقىنى ھېس قىلىمىز. ئۇ بىر بولسا ناھايىتى يېقىن ئارىلىقتا قەلبىمىزگە كۆمۈلۈپ ياتقان بولۇپ، تۇساتتىن كۆز ئالدىمىزدا شېئىرىي مەنزىرە سۈپىتىدە يۈز ئاچقاندا ئۇنى ھەرگىز ناتونۇش ھېس قىلمايمىز. ئۇ يەنە ناھايىتى يىراق ئارىلىقتا بولۇپ، روھىمىزدىكى تەشنالىق پارتلىغاندا بىزنى تىنىمسىز ئىزدەپ تېپىش ئىستىكىدە تىپىرلىتىدۇ. ئۇنىڭ گۈزەل تۇيغۇسى خۇددى يىراق چۆلدە ئۇسسۇزلۇقتا قالغان بىر يولۇچىنىڭ تۇيۇقسىز گۈزەل زۇمرەت ئېقىننى كۆرۈپ قالغاندىكى ھېسسىياتىغا ئوخشاش تەخىرسىز ۋە ھاياجانغا تولغان بولىدۇ. شېئىرىيەتنىڭ بۇ خىل گۈزەللىكىگە غەرق بولغاندا ئادەم كائىنات ۋە روھىيەتنىڭ ھەقىقىي ساداسىنى ئاڭلايدۇ. ئۇنىڭ ھەربىر جىلۋىسى ئىچىدە كەلگۈسى ۋە ئۆتمۈشنىڭ روھىي رىتىملىرى شىلدىرلاپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭدا شائىر ۋە مىللەتنىڭ روھىي كۆلەڭگىسى چاقناپ تۇرىدۇ. مانا بۇ شېئىرىيەت بەخش ئەتكەن بىپايان زېمىن. مانا بۇ شېئىرىيەتنىڭ يىلتىز تارتىش تۇپرىقى، مانا بۇ شېئىرىيەتنىڭ بۈگۈنى ۋە ئۆتمۈشى، شۇنداقلا كەلگۈسى.

قۇياش كۈندە بىر تۇغۇلىدۇ، شېئىر بولسا مىنۇت، سېكۇنتسىرى ئۆزىنى يېڭىلاپ تۇرىدۇ. ئۇ مەڭگۈ ئۆزىنىڭ ئۇپۇق سىزىقىدىلا تۇرىدۇ. ئۇ يەرگە بىزنىڭ قوللىرىمىز سوزۇلغان، لېكىن يەتكەن ئەمەس. ئۇ يەرگە بىزنىڭ قەدەملىرىمىز ئىنتىلگەن، لېكىن بېسىلغان ئەمەس، پەقەت تۇيغۇمىزدىلا ئۇنى يىراقتىن بىزگە كۆرسەتكەن ۋە ھېس قىلدۇرغان. شۇڭا، ئۇ مەڭگۈ سېھىرلىك، شۇڭا ئۇ مەڭگۈ يېڭى پېتى تۇرىدۇ.

شېئىر بىزنى ئاشۇ ئۇپۇق سىزىقىدىلا تۇرۇپ چاقىرىدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازى روھىيەتكە ئېقىپ كىرىدۇ، ئۇ تەبىئەتنىڭ پارلاق ناخشىلىرى ۋە گۈزەل مەنزىرىلىرىنى مەڭگۈ قەلبىمىزگە تاشلايدۇ، شېئىر مەڭگۈ يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان نۇر شولىسى ۋە قۇياشنىڭ مەڭگۈلۈك ھالىتى. ئۇنىڭ چۈش، سەھەر، كەچ پەيتلىرى بولمايدۇ. ئۇ ھەر ۋاقىت شېئىر روھىدا يېڭى بىر ۋاقىت پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ. ئۇ ئۆز سەپىرىدە ھەرخىل شاۋقۇن ـ سۈرەن، ئازاب ۋە خۇشاللىق، سۈكۈت پەيتلىرىنى باشلاپ كېلىدۇ. ئۆز نۆۋىتىدە شائىر قەلبىگە ئۆز شولىلىرىنى تاشلايدۇ. ئۇ يەردىن ھەرخىل ناۋالارغا تولغان شېئىر مەنزىرىلىرىنى سۈزۈپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ قەدىمى بەزىدە شائىر تۇيۇقسىز تۇرغان پەيتلەردە شائىر ئويغىنىشتىن بۇرۇن ياكى شائىر ئويغاق پەيتلەردە يېتىپ كېلىدۇ. ھەتتا ئۇ بەزىدە شائىرنى مەڭگۈ ئۇيقۇ ئىچىگە سۆرەپ ئەكىرىدۇ ھەم مەڭگۈلۈك ئۇيقۇ ئىچىدىن سۆرەپ چىقىدۇ.

شېئىرنىڭ قوللىرى شائىر قەلبىگە قاراپ سوزۇلغان بولىدۇ، ئۇ خالىغان بىر چاغدا شائىر قەلبىدىن خىلمۇخىل ناۋالار بىلەن تولغان ھەر خىل شېئىر گۈلدەستىلىرىنى ئېلىپ چىقالايدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ شائىرنىڭ ئىچكى قۇلاقلىرى بىلەن مەھكەم تۇتاشقان بولىدۇ. ئۇ خالىغان بىر چاغدا شائىر تۇيغۇسىدىكى مەلۇم بىر خىل ئازاب، شادلىق، قايغۇ ياكى ھەسرەت، بەخت تۇيغۇسىنى چاقىرىپ چىقالايدۇ.

شېئىرنىڭ تەركىبىدىمۇ ئوخشاشلا شەرق، غەرب، جەنۇب، شىمالدىن ئىبارەت تۆت قۇتۇپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. شائىر تۇيغۇسى مەيلى قايسى تەرەپكە يۈزلەنسۇن ئۇ ئاشۇ تۆت قۇتۇپنىڭ ھەممىسىگە يۈزلەنگەن بولىدۇ. مەيلى قايسى تەرەپكە ماڭمىسۇن شائىر قەدىمى ھەممىسىگە تەڭ تاشلانغان بولىدۇ. دېمەك، شائىر شېئىر تەرىپىدىن مەڭگۈ تۇتقۇن ھالەتتە ياشايدۇ. شائىر مەيلى قايسى خىل ھالەتتە بولمىسۇن شېئىر قۇتۇپلىرىنىڭ ئۆزىگە يۈزلىنىپ تۇرغانلىقىنى سېزىدۇ. مەيلى قايسى خىل سەپەردە بولمىسۇن شېئىر مۇساپىلىرىنىڭ ئۆز قەلبىگە تاشلانغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. شائىر تۇيغۇ دۇنياسىدا مەڭگۈ شېئىرنىڭ ئۆزىگە قاراپ سوزۇلغان قوللىرىنىڭ ھارارىتىنى سېزىپ تۇرىدۇ. ھەمىشە شېئىرنىڭ ئۆزىنى چاقىرىپ تۇرغان ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ. شۇڭلاشقا، ئۇ داۋاملىق تۇيغۇ دۇنياسىدا ئويغاق تۇرۇشى، ھەر ۋاقىت ئۆز قەلبىنى ئازاب، خورلۇق، ھەسرەت،